

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Děti s Downovým syndromem ve skautských oddílech

Children with Down syndrome in Scout groups

Julie Kavalírová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Monika Mužáková, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: B SPPG

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Děti s Downovým syndromem ve skautských oddílech potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně, za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. července 2020

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce doc. PhDr. Monice Mužákové, Ph.D. za konzultování a vedení mé závěrečné práce. Zároveň bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří se účastnili mého výzkumu a v neposlední řadě bych ráda poděkovala svým blízkým za podporu při studiu.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou členství dětí s Downovým syndromem ve skautských oddílech a faktory, které jejich členství ovlivňují. V teoretické části se zabývá historickým kontextem světového a českého skautingu, jeho zakladatele a ideály, na kterých bylo hnutí založeno. Dále se věnuje myšlenkovým základům skautingu, které v dětských oddílech vytvářejí prostředí pro všechny děti bez rozdílu. Dále se pak práce zabývá Downovým syndromem, kdy kromě medicínského přehledu, zkoumá zejména možnosti neformálního vzdělávání dětí s Downovým syndromem, které je pro děti s postižením často velmi podstatné pro jejich rozvoj. Vlastní výzkumná část se pak na základě dat získaných z rozhovorů zabývá dílčími faktory ovlivňujícími začlenění dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu, počínaje přijetím do oddílu až po přechod mezi různými věkovými kategoriemi. Rozhovory provedené v rámci případové studie umožňují náhled na situaci ze strany dítěte s Downovým syndromem navštěvujícího skautský oddíl, jeho rodičů i vedoucích. Z výzkumu vyplynulo, že skautský oddíl má předpoklady pro vytvoření prostředí vhodného pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami díky zájmu o jednotlivce, nesoutěživém prostředí, rozmanitosti činností a aktivit, které nabízí. Zároveň bylo zjištěno, že přechod mezi věkovými kategoriemi představuje výzvu pro vedoucí, rodiče a další zúčastněné, kdy je třeba zvýšené snahy při hledání vhodného zapojení dítěte s Downovým syndromem do dynamiky oddílu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Downův syndrom, skauting, děti, rozhovor, členství

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the issue of membership of children with Down syndrome in Scout groups and the factors that influence their membership. The theoretical parts deals with historical context of world and Czech Scout movement, its founders and the ideals on which the movement was founded. The theoretical part also deals with the ideal basics of scouting, which in children's Scout groups create an environment for all children without distinction. Furthermore, the work deals with Down syndrome, where, in addition to a medical point of view, it examines in particular the possibilities of informal education of children with Down syndrome, which plays an important role in the development of children with disabilities. Based on the data obtained from the interviews, the research part itself deals with partial factors influencing the inclusion of a child with Down syndrome in a Scout unit, from admission to the transition between different age categories. Interviews conducted in the case study provide insight into the situation of a child with Down syndrome who is member of a Scout movement, his parents and leaders. The research showed that the Scout unit has the prerequisites for creating an environment suitable for a child with special educational needs due to the interest in the individual, the non-competitive environment, the variety of activities the movement offers. At the same time, it was found that the transition between age categories is a challenge for leaders, parents and other people involved.

KEYWORDS

Down syndrome, scouting, children, interview, membership

Obsah

Úvod	7
1 Skautské hnutí jako místo pro porozumění jinakosti.....	9
1.1 Vznik a historie skautského hnutí.....	9
1.1.1 Skautské hnutí ve světě	9
1.1.2 Skautské hnutí v českých zemích	10
1.2 Skautský oddíl – prostředí pro jinakost	12
1.3 Dílčí závěr.....	16
2 Dítě s Downovým syndromem jako rovnocenný člen skautské družiny	17
2.1 Downův syndrom	17
2.2 Možnosti využití volného času pro děti s Downovým syndromem	20
2.3 Dílčí závěr.....	25
3 Vlastní výzkumné šetření	26
3.1 Metoda sběru dat	27
3.1.1 Případová studie	27
3.1.2 Hlubkový rozhovor.....	28
3.1.3 Polo-strukturovaný rozhovor.....	29
3.2 Etické aspekty výzkumu.....	29
3.2.1 Etické aspekty rozhovoru s dítětem s mentálním postižením.....	30
3.3 Výběr respondentů.....	31
3.4 Cíl výzkumné práce	32
3.5 Výzkumné otázky	32
3.6 Analýza a interpretace získaných dat	33
3.6.1 Přijetí do oddílu	33
3.6.2 Zdroje informací pro práci s dětmi s Downovým syndromem.....	34

3.6.3	Zapojení do kolektivu	36
3.6.4	Přechod mezi věkovými kategoriemi	37
3.6.5	Vliv oddílu na rozvoj dítěte s DS	40
3.6.6	Jak přítomnost dítěte s DS ovlivňuje chod skautského oddílu?	41
3.6.7	Vyhlídky do budoucna	42
3.6.8	Gréta součástí oddílu	43
3.7	Odpovědi na výzkumné otázky	43
	Závěr	47
	Seznam použitých informačních zdrojů	49
	Seznam příloh	52

Úvod

Má bakalářská práce se zabývá prostředím skautských oddílů a zkoumá jejich otevřenost dětem s Downovým syndromem. Ve skautské družině jsem od dětství vyrůstala, její prostředí mě a další členky formovalo a postupem času jsem si sama začala uvědomovat, že se jedná o kolektiv v mnohém specifický. Začala jsem si všímat prvků, které umožňují dětem s různými speciálními potřebami do kolektivu zapadnout a tvořit jeho součást. Postupem času jsem se začala věnovat vedení skautské družiny, pořádání výprav a táborů a speciální potřeby některých členek jsem vnímala víc než kdy předtím, jelikož jsem byla v pozici vedoucí, která měla zodpovědnost za bezpečnost, podnětnost aktivit a celkový chod skautských akcí.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, jaké faktory nejvíce ovlivňují členství dítěte s Downovým syndromem ve skautském oddíle. Přes prvotní výběr této zájmové aktivity na straně rodičů a dítěte, přes přijetí dítěte do skautského oddílu až po to, jaký má vedení oddílu přístup k informacím týkajících se práce s dětmi s Downovým syndromem. Dalším zkoumaným faktorem byla role skautského vzdělávacího systému. Mezi různými zájmovými sdruženími a organizacemi patří skautské hnutí k těm, které své členy systematicky vzdělávají. Ti z členů, kteří se dostávají k vedoucím pozicím v oddílech mají povinnost absolvovat skautské vzdělávací kurzy. Zajímalo mě tedy, zda je na těchto kurzech věnován prostor metodice práce s dětmi s Downovým syndromem a jaký má skautské vzdělávání v tomto ohledu dopad na praxi.

Tato práce je založena na mých dlouholetých zkušenostech se skautským oddílem napříč všemi věkovými kategoriemi, ale zároveň vychází z informací získaných od respondentů v rámci výzkumného šetření. Pro samotné výzkumné šetření byla použita metoda případové studie. Vezmeme-li v potaz, že celá práce podává svědectví o případu konkrétní dívky, jejích rodičů, jejích vedoucích a jejího zapojení do skautské družiny, bylo mým hlavním cílem popsat situaci co nejdůvěhodněji a co nejcitlivěji. Případová studie dobře umožňuje nahlédnout na situaci z více úhlů. V rozhovorech jsem se snažila zjistit, jaký má členství ve skautském oddíle vliv na samotnou dívku s Downovým syndromem, v čem ji obohatilo a s čím naopak měla problémy, jak její pozici v oddíle vnímají její rodiče a jak se ona sama ve skupině identifikuje. Chtěla jsem se díky rozhovorům dozvědět, jestli museli vedoucí

pozměnit chod oddílu po příchodu dítěte s Downovým syndromem a zda případné změny vnímají pozitivně nebo negativně.

Výsledky mé práce mohou sloužit i dalším skautským oddílům. Ze studie vyplývá, že hlavním faktorem ovlivňujícím zkušenosti dítěte s Downovým syndromem se skautským oddílem je komunikace mezi rodiči a vedoucími, dítětem a vedoucími a v neposlední řadě dítětem a rodiči. Dále je to vůle spolupracovat a hledat řešení, která nejsou úplně evidentní. Z výše zmíněného vyplývá, že výsledky výzkumu by se daly aplikovat i v dalších zájmových uskupeních, jelikož komunikace mezi zúčastněnými je vždy klíčovým faktorem pro spolupráci.

Teoretická část mé práce se zabývá historií skautského hnutí, protože ta je podstatná pro myšlenkové základy skautingu a je důležité porozumět, z čeho skauting vychází. Skautské hnutí není pouze zájmovou aktivitou vyplňující volný čas dětí. Je to organizace založená na ideálech a mravních hodnotách, které z něj, mimo jiné, tvoří prostředí otevřené dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále se v teoretické části věnuji popsání Downova syndromu, specifických znaků s ním spojených, ale také možností neformálního vzdělávání dětí s Downovým syndromem.

Studium zmíněných faktorů je jedním z cílů mé bakalářské práce, druhým je pak snaha představit rodičům dětí s Downovým syndromem skauting jako možnost neformálního vzdělávání pro jejich děti. Vedoucím bych zase chtěla ukázat, že přijetí dítěte s Downovým syndromem může chod jejich oddílu obohatit v mnoha směrech.

1 Skautské hnutí jako místo pro porozumění jinakosti

1.1 Vznik a historie skautského hnutí

V této kapitole se budu zabývat historií skautského hnutí ve světě a v České republice. Chtěla bych pomocí krátkého historického diskurzu nahlédnout na východiska filozofie skautského hnutí a zamyslet se nad tím, co ovlivnilo formování principů a ideálů skautingu

1.1.1 Skautské hnutí ve světě

Skautské hnutí má více než stoletou tradici ve světě i u nás. Na jeho počátku stojí postava Roberta Badena – Powella (1857-1941), generála britské armády a hrdiny druhé búrské války. Baden – Powell v průběhu svého působení v armádě čerpal ze svých zkušeností a vydal několik publikací o vojenském výcviku a průzkumu, ve kterých lze spatřit některé z myšlenkových základů skautingu. Skautingu se po odchodu z armády věnoval více, v roce 1907 organizoval tábor na ostrově Brownsea a ten je považován za počátek skautského hnutí. O rok později (1908) v šesti svazcích vydal knihu *Scouting for boys* (Skauting pro chlapce), která se setkala s obrovským úspěchem a po celé Velké Británii bylo zakládáno mnoho oddílů pro chlapce, kteří si skauting chtěli vyzkoušet na vlastní pěst. V roce 1909 byla založena *Skautská asociace* (Boy Scout Association), od počátku čítala přes sto tisíc členů. (Vallory, 2016)

V roce 1910 na chlapecký skauting navázal vznik skautské organizace pro dívky (Girl Guides Association) pod vedením Baden - Powellovy sestry Agnes (1858 – 1945).

Vznik organizace probíhal na začátku 20. století, tedy v době po průmyslové revoluci, kdy v Anglii a dalších státech docházelo k velkým společenským změnám. Dětská práce byla značně omezena, do popředí se dostal zájem o vyšší vzdělanost populace a společně se školní docházkou měli děti více volného času. Na výchovu dětí se začalo pohlížet jinak, zájem o jejich mravní výchovu a všestranný rozvoj narůstal. Všechny tyto faktory vedly k velkému zájmu o myšlenky zveřejněné Baden – Powellem ve *Skautingu pro chlapce*.

Robert Baden – Powell nebyl prvním, kdo se zabýval výchovou a smysluplným trávením volného času mládeže. Myšlenkám, které formuloval ve *Skautingu pro chlapce* předcházeli další autoři. Jedním z nich byl Jean Jacques Rousseau (1712-1778) s jeho dílem *Emil aneb o výchově*, které ve své době změnilo dosavadní pohled na vzdělávání mládeže, kdy

Rousseau kladl zejména důraz na manuální práci a všestranný rozvoj mladých mužů. Důležitost blízkého vztahu k přírodě a tělesnou zdatnost zase ve svém díle *Gargantua* prosazoval francouzský autor François Rabelais (1495–1553). Pedagog Jan Ámos Komenský (1592-1670) ve svém díle také zmínil důležitost volného času a jeho využití. Úzké sepětí s přírodou zase zdůraznil Henry David Thoreau (1817-1862), americký spisovatel, v jeho díle *Walden or Life in the Woods*. Všechny tyto autory lze považovat za předchůdce myšlenky skautingu. Na dílo Roberta Badena – Powella měli ale vliv pouze vzdáleně. Autoři, k nimž se nyní obrátím, byli pro Baden – Powellovu koncepci skautského hnutí klíčoví. (Janka, 2009)

Jedná se o Ernesta Thompsona Setona (1860-1946) a Williama Smitha (1854-1914), kteří s Baden – Powellem spolupracovali na podobě skautské organizace.

William Smith byl vedoucím organizace *Boys' Brigade*, ovšem s Baden – Powellem se rozcházel zejména v míře militantnosti skautských oddílů, Baden-Powell chtěl asociaci zcela demilitarizovat a Smith s tím nesouhlasil.

Ernest Thompson Seton s Baden – Powellem spolupracoval při psaní *Skautingu pro chlapce*, sám byl autorem *Birch-bark Roll of the Woodcraft Indians* a zakladatel woodcrafterské organizace. Inspirace woodcraftem je zřejmá, ovšem Baden – Powell do své koncepce vložil armádní model organizace a v tom se se Setonem zásadně rozešel. (Vallory, 2016)

1.1.2 Skautské hnutí v českých zemích

K nám se skauting dostal několik let po svém vzniku v Anglii. Prvky skautingu se v českém prostředí poprvé objevily při reformě armády na začátku 20. století, která zasahovala i do sféry školství, a to zařazením tělesné výchovy a předvojenské přípravy do vyučování. Při přípravě nového konceptu se mimo jiné použila i Baden – Powellova kniha *Scouting for boys* (publikována v roce 1908).

Prvky skautingu byly spjaté se školním prostředím a prvními vedoucími byli právě učitelé, kteří zakládali první skautské družiny složené ze svých žáků. Jedním z nich byl profesor Antonín Benjamín Svojsík (1876-1938), který se v roce 1911 při cestách v Anglii se skautingem poprvé setkal a byl myšlenkou nadchnut. Navázal kontakt s Robertem Baden –

Powellem, začal do češtiny překládat *Scouting for boys* a zároveň jej po domluvě chtěl upravit pro české poměry. Baden – Powellova kniha mu posloužila jako základ, ovšem při svých cestách se setkal také se Setonovou organizací lesní moudrosti (woodcraft), která ho velmi inspirovala a v neposlední řadě ho ovlivnila česká organizace Sokol. Když v roce 1912 vydal *Základy junáctví*, vyšel z principů těchto tří organizací a vhodně je kombinoval. Na publikaci *Základů junáctví* se podílelo mnoho tehdejších představitelů vědy a kultury, jako například Alois Jirásek (1851-1930) nebo Mikoláš Aleš (1852-1913). (Svojsík, 1991)

V červenci roku 1913 se konal první skautský tábor u Orlovské myslivny u řeky Lipnice na Vysočině a rok na to, 15. června 1914, oficiálně vznikla organizace Junák – český skaut (do té doby se jednalo o junácký odbor Svazu spolků).

Dívčí skauting na sebe nenechal dlouho čekat a v roce 1915 vznikl první dívčí oddíl, kdy zároveň vznikl „Výbor pro dívčí výchovu skautskou“.

V průběhu války skautská činnost nebyla přerušena, ovšem setkala se s mnohými problémy, ať už kvůli nedostatku vůdců, nebo problematické politické situaci a nátlaku. Skauti se zapojili do humanitární a charitativní činnosti. Organizace a její členové hráli důležitou roli v poválečném období při vzniku první republiky. V nejistých prvních dnech a týdnech nového státu se čeští skauti chopili doručování zásilek a vznikla tak spolehlivá skautská pošta. (Šantora, 2012)

V roce 1919 byl založen Svaz junáků-skautů ČSR, který sjednocoval nově vznikající skautské spolky a organizace, jeho patronem se stal prezident Tomáš G. Masaryk (1850-1937). Toto sjednocení nevydrželo po celé období první republiky, vedle sebe tak fungovalo několik skautských organizací. Skautské organizace však byly populární, došlo k velkému nárůstu počtu členů až členek, kterých bylo k roku 1938 až 65 tisíc.

Svobodná skautská činnost byla poprvé přerušena 28. října 1940 z důvodu nařízení Karla Hermanna Franka (1889-1946), jelikož svými demokratickými hodnotami odporovala nacistickému zřízení. Organizace byla prohlášena za nepřátelskou a její majetek zkonfiskován. Mnoho členů tak v aktivitě pokračovalo v ilegálním odboji, ze zahraničí nebo v jiných organizacích (Klub mladých turistů). Za jejich odbojovou aktivitu několik stovek skautů zaplatilo životem. (Šantora, 2012)

Činnost Junák obnovil během pražského povstání v květnu 1945 a setkal se s obrovským zájmem, kdy o rok později oddíly hlásily až čtvrt milionu členů. V roce 1946 se Junák pod nátlakem musel stát součástí Svazu české mládeže jako *Junák, ústředí skautské výchovy SČM*. Krátce se mu dařilo zachovat částečnou samostatnost, ovšem po únorovém převratu roku 1948 bylo jeho vedení převzato akčním výborem a Junák byl nahrazen Pionýrskou organizací.

Po druhé došlo k obnově Junáka 29. března 1968, ovšem samostatnost neměla dlouhého trvání. 15. září 1970 byla Ústřední rada Junáka nucena organizaci opět zrušit.

K finálnímu obnovení Junáka došlo 2. prosince 1989 v Praze. (Šantora, 2012)

1.2 Skautský oddíl – prostředí pro jinakost

„Skauting šíří mezi mladými lidmi celého světa mravní a všelidské hodnoty a svět proto skauting potřebuje.“ Jiří Navrátil (český překladatel a skaut)

V této části mé bakalářské práce se zaměřím na popsání toho, co ve skautských oddílech vytváří atmosféru přející jinakosti a jaké myšlenkové základy skautingu se na tom podílejí.

Skauting je unikátní systém výchovy, kde nejde pouze o využití volného času dětí a dospívajících, ale o předání postojů, dovedností a hodnot skautingu. (World Scout Bureau, 1998) Mezi stavební kameny skautingu patří tři hodnoty: *jednotlivec, společenství a skutečnost, která je přesahuje*. Tyto hodnoty mají vytvářet podmínky pro soužití lidí na zemi a mezi sebou navzájem. Skauting je založen na přesvědčení, že svět může být lepší a klíčem k tomuto zlepšení je každý jeden z nás. Řešení problémů světa hledá skrz otázku, co pro to udělá jednotlivec a víru, že právě mladí lidé oplývají velkou silou měnit věci kolem sebe a v sobě. Ve skautingu mají tedy možnost projevit vůli o rozvoj sebe sama a rozvoj okolí. (World Scout Bureau, 1998)

„Povinnost k sobě“

Jeden ze tří základních principů vyjadřuje skupinu hodnot týkajících se člověka. Jedinečnost všech lidských bytostí nehledě na původ, vzdělání, zdravotní stav, pohlaví, rasu je pro skautské uvažování klíčová. To, že každý člověk je stejně důležitý, zaslouží si stejné zacházení, vychází pouze z toho, že je člověk. Hned první odstavec hlavy I Stanov Junáka-

svazu skautů a skautek ČR uvádí, že se jedná o organizaci „*sdužující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů*“.

Pod tento princip potom neméně důležitě spadá povinnost každého přijmout odpovědnost za sebe, za svůj rozvoj, za práci na sobě samém skrze prostředky, které mu skauting poskytuje i nad jejich rámec. (Stanovy Junáka-svazu skautů a skautek ČR, 2014)

„Povinnost vůči ostatním“

Lidské vztahy patří do další skupiny hodnot tvořící základ skautského hnutí. Být členem společenství je jedním ze základních kamenů skautingu a dobré vazby mezi jednotlivými členy, ale i jejich okolím jsou považovány za velmi důležité. Skauting učí mladé lidi pečovat o jejich vztahy, rozvíjet je a vytvářet upřímné vazby, které jsou založeny na otevřenosti a partnerství jednotlivců. Počínaje jednotlivcem dochází k vytváření společenství, kde se na sebe lidé mohou spolehnout, znají své silné a slabé stránky a navzájem se respektují. Skauting je pevně spjat s demokracií, program je vytvářen tak, aby se z členů stali aktivní občané, se zájmem o své okolí, o jejich práva a povinnosti. (Voňavková, 2014)

Nejmenší jednotkou společenství, které se ve skautských oddílech vytváří, je skautská družina. Družinový systém je jedním z prvků skautské výchovné metody, která klade důraz na všestrannou výchovu člověka. V družinovém systému se mimo jiné rozvíjí sociální schopnosti jednotlivce, vzniká zde prostor pro poznání svých slabých a silných stránek v prostředí stejně starých dětí. Je zde prostor pro naučení spolupráce, rozdělování úkolů a zodpovědnosti, odhadnutí možností ostatních a podání pomocné ruky v nesnázích. Je to ideální prostor pro učení se ze svých chyb, jelikož se jedná o prostředí známé a blízké. Tím, že spolu děti v družině vyrůstají a překonávají různé nesnáze, dochází k poznání, že každý člen je pro družinu důležitý a v něčem nepostradatelný. Pro přijetí a fungování všech dětí v oddíle je pak klíčové, že se všichni navzájem dobře znají. Vědí, jaké má kdo možnosti, dovednosti, slabosti a co od koho lze očekávat. Rozmanitá činnost pak v kombinaci s výše zmíněným poskytuje prostředí pro kohokoli, kdo má zájem do oddílu vstoupit. (World Scout Bureau, 1998)

„Povinnost k Bohu (Nejvyšší Pravdě a Lásce)“

Posledním základním principem skautingu je povinnost ke skutečnosti, která nás přesahuje. Skauting není hnutím vázaným na konkrétní náboženství ani se nesnaží náboženstvím být. Vyjádření „*povinnost k Bohu*“ tedy znamená povinnost hledat a respektovat v životě hodnoty vyšší než materiální. Mezi ně patří *Láska* – ke svým bližním, schopnost pečovat o své bližní, obětovat se pro ně, *Pravda* – skaut je pravdomluvný, *Spravedlnost* – hledat a bojovat za stejná práva a možnosti pro všechny bez rozdílu. (Stanovy Junáka-svazu skautů a skautek ČR, 2014))

Všechny tyto principy jsou obsaženy ve skautském slibu:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním. (K tomu mi pomáhej Bůh)“

Další prvek, tvořící ve skautském oddíle prostor pro všechny děti bez rozdílu, je skautský zákon. Bodů skautského zákona je deset a jejich vytvořením Svojsík (Základy junáctví, 1991) sledoval naplnění ideálů výchovy tělesné, sociální a mravní. Svojsík tyto ideály v *Základech junáctví* představuje jaké „*desatero přikázání*“, ovšem v běhu let došlo k malým obměnám ve formulaci a obsahu, stejně jako došlo ke změně názvu. Dnes je znění skautského zákona následující:

1. Skaut je pravdomluvný
2. Skaut je věrný a oddaný
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta
5. Skaut je zdvořilý
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců
8. Skaut je veselý a myslí
9. Skaut je hospodárný
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech a skutcích

Dívky a ženy, členky Junáka, používají znění v ženském rodě. (Stanovy Junáka-svazu skautů a skautek ČR, 2014))

Rozeř sociální a mravní se nejvíce zrcadí v bodech 3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným* a 4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta*. Při sepisování Základů junáctví Svojsík pravděpodobně nemyslel na inkluzivní potenciál Junáka, jelikož na počátku 20. století toto téma nebylo v pedagogice příliš aktuální. Karel Vaníček (1860-1926) a František Krejčí (1867-1941), kteří se podíleli na Základech junáctví ovšem oba nabádali k sociální výchově dětí a přátelství bez rozdílu. František Čáda (1865-1918) zase jako spolupracující pedagog kladl důraz na sociální, empatickou složku skautské výchovy: „v pravdě v gentlemana, ve skutečného, vlastenecky smýšlejícího, a humanitou, soucítěním ke všem lidem proniknutého muže“. (Čáda, str. 59, 1991 in Svojsík, 1991)

Z dalších prvků skautské výchovné metody je pak pro otevřenost skautu všem bez rozdílu důležitá zásada „*Learning by doing*“ (Učím se tím, že to dělám). Ve skautské výchovné metodě přímo zní „*učení se prostřednictvím praktických činností a her*“. Získávání praktických a konkrétních dovedností a zkušeností je důležité pro všechny děti bez rozdílu. Při aktivním učení a výchově se dosahuje nejlepších výsledků a pro děti s určitým druhem znevýhodnění je to dostupný způsob získávání zkušeností. Svou roli zde hraje i partnerství mezi dětmi a vedoucími. Od poměrně nízkého věku je ve skautském prostředí předávána přiměřená zodpovědnost nejprve za vlastní chování/ činy a později i odpovědnost za ostatní. Postupné učení se zodpovědnosti má velký výchovný potenciál, ale je důležité znát možnosti a limity svěřených členů oddílu. (Voňavková, 2014)

Již jsem zmínila skautskou výchovnou metodu. Jedná se o soubor prvků, který má za cíl vychovat člověka s pevným hodnotovým systémem, mnohými znalostmi a dovednostmi. Řadí se mezi ně:

- Skautský slib a zákon
- Učení se zkušenostní – prostřednictvím praktických činností a her
- Družinový systém
- Program osobního růstu – postupné stimulační programy
- Symbolický rámec
- Příroda a pobyt v ní

- Podpora mladých lidí dospělými a vzájemná spolupráce
- Zapojení do společnosti

Celý systém skautské výchovné metody je propojený a funguje jako celek. Ve své práci jsem se zaměřila na podstatu družinového systému, učení se zkušeností, program osobního růstu. Ještě bych ráda zmínila vzájemnou spolupráci mezi dospělými průvodci a členy oddílů.

Tento vztah je založený na partnerství jednotlivých věkových skupin, kde jsou nastaveny hranice, vyjasněny povinnosti každého, ale v rámci nich je v oddílech snaha o co největší rovnost. V oddílech mají velkou sílu přirozené vzory a autorita, kterou vedoucí téměř vždy mají. V rámci odpovědnosti vůči ostatním i sobě je tedy na nich, aby své chování této odpovědnosti přizpůsobili. To vše hraje roli při vytváření bezpečného prostředí pro jednotlivé členy, které vzniká na základě znalosti svých možností a vybudované důvěry.

1.3 Dílčí závěr

Z výše zmíněného vyplývá, že skautské hnutí, potažmo konkrétní skautské oddíly a družiny ve svém základu vycházejí z hodnot umožňující zapojení všech osob bez rozdílu a měly by nabízet prostředí vhodné pro osoby, které pro své plnohodnotné zapojení do společnosti potřebují větší adaptabilitu. Ať už se jedná o historická východiska, nebo hodnoty, na kterých bylo skautské hnutí založeno, je evidentní, že snaha o spolupráci, zájem o jednotlivce, osobní růst každého člena, přizpůsobitelný program – to vše jsou faktory, které umožňují rozmanitost členů hnutí. Skautská výchovná metoda je založena na dospělých průvodcích, družinovém systému, aktivitách odpovídajících věku členů, ale zároveň je zde velký prostor pro individualizaci programu, založený na vztahu mezi vedoucími a dětmi, které mají v oddíle. Oddíloví vedoucí na základě dlouhodobě vybudovaného vztahu mají možnost upravit program tak, aby vyhovoval a prospíval všem členům.

2 Dítě s Downovým syndromem jako rovnocenný člen skautské družiny

V této kapitole je mým cílem zabývat se tím, co pro děti s Downovým syndromem Downův syndrom pro jejich život znamená. Jaká specifika jsou spojená s tímto syndromem, co ovlivňuje fungování těchto dětí ve společnosti, v dětském kolektivu, co děti s Downovým syndromem takové skupině přinášejí a co je naopak může limitovat.

2.1 Downův syndrom

Downův syndrom je souborem příznaků specifických pro toto onemocnění. Jedná se o syndrom vrozený, způsobený změnou počtu chromozomů, konkrétně trisomií 21. chromozomu. Pueschel (1997) říká, že výsledkem tohoto genetického onemocnění je mentální retardace a fyzické rysy specifické pro tento syndrom. Dle Černé (2015) se jedná o jeden z nejznámějších a nejčastěji popisovaných syndromů způsobených změnou chromozomů, v populaci lidí s postižením tvoří Downův syndrom cca 5% všech druhů handicapů. V České republice se rodí cca 70 až 80 dětí s Downovým syndromem ročně. Pokles počtu nově narozených dětí s tímto syndromem v posledních letech souvisí s možností prenatální diagnózy a častějším předčasným ukončením těhotenství.

Příčina tohoto onemocnění není známa. Je prokázáno, že žádné chování před, či v průběhu těhotenství nemá za následek vznik syndromu. Jediné, co z dat vyplývá je, že významným faktorem pro vznik je zvyšující se věk rodičů. Riziko výskytu se zvyšuje se stoupajícím věkem, zejména po 35. roce matky a 50. roce otce. (Černá, 2015)

Přebývajícím chromozom způsobuje disharmonii vývoje a zpomalený růst organismu. Jednotlivé znaky se však často velmi liší od jedince k jedinci. „*U Downova syndromu bylo popsáno více než 120 charakteristických příznaků. Mnoho dětí jich nemá víc než šest nebo sedm*“ (M. Selikowitz, s. 40, 2005.). Jedním ze znaků, který se vyskytuje téměř ve všech případech, ovšem v rozdílných podobách je mentální postižení, které dosahuje různé hloubky. Nejčastěji se jedná o lehkou (IQ mezi 50 a 70 body) a střední (IQ mezi 35 a 50 body) mentální retardaci, ale jsou známy i případy, kdy byl jedinec postižen těžkou až hlubokou mentální retardací (IQ mezi 20 až 35 nebo nižší) nebo se naopak pohyboval v normálním pásmu (IQ nad 80). Mentální postižení způsobuje opoždění vývoje všech

složek osobnosti – psychické, fyzické, sociální, komunikační, a je to složka rozumová, která je zasažena nejvíce. (Švarcová-Slabinová, 2011)

Hloubka mentální retardace většinou neodpovídá počtu tělesných znaků, ovšem bývá do jisté míry ovlivňována přidruženými zdravotními komplikacemi a nemocemi. Mezi ty mohou patřit srdeční vady (na jejich závažnosti také často závisí délka života osob s tímto syndromem), žaludeční a střevní abnormality, myopie, poruchy štítné žlázy nebo převodní nedoslýchavost až ztráta sluchu.

Downův syndrom se také vyznačuje přítomností charakteristických tělesných defektů, kdy ale téměř nikdy nedochází k výskytu všech postižení u jedné osoby. Mezi ty nejčastější patří: malá postava, mohutná šíje, menší lebka, plochý široký obličej, krátké ruce, malá ústa a nízké patro, snížený svalový tonus, nadměrná kloubní pohyblivost, zvýšená citlivost na respirační infekce, neúplný nebo opožděný sexuální vývoj (Ainsworth, 2004, in Černá a kol. 2009). V důsledku mentální retardace také dochází k opožděnému motorickému vývoji a neobratnosti.

Motorický vývoj bývá zpomalený a lidi s Downovým syndromem zpravidla nedosahují takové úrovně koordinace motoriky jako intaktní populace. Je ale jednoznačně možné u nich dosáhnout velmi uspokojivé úrovně fyzické zdatnosti i přes tělesné předpoklady, jakými může být snížený svalový tonus nebo vysoká kloubní pohyblivost. Děti s Downovým syndromem se mohou naučit běhat, tančit, skákat, účastnit se sportovních her, plavat, jezdit na kole nebo lyžovat. To vše je podmíněno správnou podporou rodičů, učitelů, vedoucích a dalších blízkých osob.

Vágnerová (2004) uvádí: ve školním věku bývá myšlení dětí s mentálním postižením konkrétní, s omezenou schopností zobecňování, bývá také do značné míry stereotypní a rigidní. Tyto děti mohou být více sugestivní a mít nižší hranici kritičnosti. Jejich paměť je spíše mechanická, mají pomalejší vyjadřování, může docházet k tvoření nelogických vazeb a asociací. Nejsilnější paměť je paměť obrazná – názorová, společně se sluchovou, hmatovou, čichovou a chuťovou.

V období dospívání (do 19 let věku) si osoby v pásmu lehké mentální retardace osvojují akademické dovednosti šestého ročníku základní školy a z pravidla nedochází k osvojení

předmětů 2. stupně základní školy. Pásmo střední mentální retardace pak většinou znamená zvládnutí učiva do čtvrté třídy základní školy.

Při práci s těmito dětmi je nutné myslet na to, že se mohou potýkat se zhoršenou pamětí, problémy se soustředěním, změněným vnímáním času a prostoru, problematickou abstraktní pamětí a nepochopením zobecňování. (Valenta, 2003)

Chování a vlastnosti lidí s Downovým syndromem nelze zobecnit a dát do jedné krabičky s nálepkou „Downův syndrom“. Stejně jako u lidí zdravých, chování a vlastnosti jedinců se utvářejí vlivem mnoha faktorů. Ano, jejich genetická predispozice daná syndromem je jedním z nich, ale podstatnou roli hrají vlastnosti zděděné po rodičích, vlastnosti a temperament vrozený, stejně jako zkušenosti získané v průběhu života.

Přesto lze postřehnout několik typů chování, které se u lidí s Downovým syndromem často opakují a mohou pro ně být do jisté míry charakteristické. Mezi ně patří chování přátelské, milé, otevřené. Lidé s Downovým syndromem jsou často sociálně adaptivní a vnímavost také patří mezi jejich silné stránky.

Dalším prvkem, který může ovlivnit chování člověka je kombinace syndromu s dalším postižením např. výskyt zrakové vady, sluchové vady či kožního onemocnění, jedná se o tzv. duální diagnózu a v České republice ji má cca 15% z osob postižených.

Znakem, který většinou neprovází Downův syndrom je agresivita, se kterou se můžeme setkat u jiných onemocnění. Selikowitz (2005) uvádí: obecně s tímto syndromem není spojována řada negativních projevů chování, pouze je potřeba mít na zřeteli jejich opožděný vývoj způsobený mentálním postižením, který může vést k reakcím nepřiměřených jejich věku, některé mohou působit nedospěle, či infantilně.

S mentálním postižením může být v případě Downova syndromu navázáno několik projevů jako jsou spánkové poruchy, vynucování jídla, tvrdohlavost a umíněnost, nebo sklony objímat a projevovat náklonost oblíbeným lidem (Čadilová, 2007).

Jak jsem zmínila, lidé s Downovým syndromem mají tendenci vytvářet silná pouta s blízkými osobami a zároveň si mohou vytvořit příliš silný vztah k osobám, které nepatří do jejich nejbližšího okolí. Ruku v ruce s otevřeností a vytvářením takto silných vztahů, jde náchylnost k depresím a smutku, když taková osoba zemře, nebo jinak zmizí ze života. Lidé

s Downovým syndromem mohou mít problém porozumět konceptu smrti, či jiných abstraktních situací a může tak docházet k nepřiměřeným reakcím, jako je bouřlivý pláč nebo nekonečný smutek (Pueschel, 1997). Svoje emoce pak dávají často najevo, projevy náklonosti bývají vřelé, což vede jak k pozitivním, tak v dospělosti k negativním následkům, například v kombinaci s touhou po fyzickém kontaktu, který projevují i vůči méně blízkým osobám.

Dodávám, že tuto charakteristiku nelze brát jako dogma. Po rodičích může být dítě s Downovým syndromem introvertní osobnost, případně se uzavře v důsledku zkušeností z brzkého mládí, dětství, a jeho výchovy (Šustrová, 2004).

S Downovým syndromem se nepojí žádná konkrétní psychiatrická porucha. Pokud některá z těchto poruch vznikne, je to často v důsledku zhoršené orientace v sociálních situacích, frustrace kvůli nepochopení, nesnadné seberealizaci a hledání vlastního sebevědomí.

Neopomenutelnou roli hraje prostředí, okolí a nakolik je harmonická atmosféra, ve které jedinec vyrůstá a vyvíjí se. To vše má zásadní dopad na výskyt psychiatrických poruch a rozvoj osobnosti. *„Mezi nejčastější psychiatrické poruchy dospělých osob s Downovým syndromem patří deprese, poruchy spánku a problémy s adaptací. U dětí se pak jedná především o problémy s koncentrací a o autismus.“* (Šustrová, s. 111, 2004)

2.2 Možnosti využití volného času pro děti s Downovým syndromem

Až v průběhu posledních třiceti let se do popředí dostává zájem o sociální integraci lidí s Downovým syndromem. Před změnou režimu v českých zemích systém separoval lidi s postižením od intaktní populace. Výuka a výchova často probíhaly ve speciálních školách, ústavech sociální péče a lidé s postižením měli jen velmi omezené možnosti fungovat mimo tyto instituce nebo okruh rodiny. Žáci se zde učili číst, psát, počítat, ovšem dalším aktivitám, nábivku sociálních a praktických dovedností se nevěnovalo tolik pozornosti. (Michalík, 1999) Spolu se změnou režimu došlo ke změně paradigmatu a společnost se snažila o integraci osob s postižením, tedy o takové začlenění do společnosti, kdy v ní osoba s postižením může bez překážek žít, je jí přijímána a sama se identifikuje její součástí. Sociální inkluze pak rozumíme vytvoření takových podmínek, které mají za cíl umožnit

plnohodnotné zapojení všech osob do společnosti, identifikování možných problémů a nastavení systému podpory. (Miller & Schleien, 2000)

Mezi znaky sociální inkluze dle těchto autorů řadíme:

- Totožné možnosti a volby jako ostatní
- Přátelství založené na základě stejných zájmů, ne postižení
- Zařízení a prostory uzpůsobené všem
- Možnost individuální asistence, úpravy, výpomoci
- Plnohodnotné zapojení v komunitě

Velmi podstatnou částí dosažení takové společnosti je způsob vzdělávání osob s postižením. Česká republika deklaruje jako jednu z nejdůležitějších zásad zásadu: *„rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana“* (Zákon č. 561/2004, §2, odst. 1 a).

Otázka formálního vzdělávání dětí s Downovým syndromem není předmětem této bakalářské práce, já se zde zaměřím na možnosti neformálního vzdělávání dětí se zmíněným syndromem. Neformálním vzděláváním je dle Knotové (str. 66, 2006) *„takové vzdělávání, které nevede k ucelenému školskému vzdělání a realizuje se mimo formální vzdělávací systém; zájmové vzdělávání je pak vzděláním vyvolaným individuálními potřebami [v případě dětí také představou rodičů o zájmech či potřebách dítěte]. Tento typ vzdělávání by měl sloužit k uspokojování osobních zálib nebo k získání znalostí nad úroveň znalostí školních.“*

V dnešní době je kladen velký důraz na získání dovedností pro život, tzv. „soft skills“. Jedná se o dovednosti umožňující fungování ve společnosti, ve skupině, zlepšení forem spolupráce a komunikace. Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami je osvojení těchto dovedností klíčové, protože právě díky nim je začlenění do většinové společnosti jednodušší. Ve formálním vzdělávacím procesu se však klade větší důraz na mechanické osvojení znalostí a nezbývá tolik prostoru pro praktické dovednosti. Zde by mělo přijít ke slovu právě neformální vzdělávání, zájmové vzdělávání a organizované volnočasové aktivity.

Zapojení dětí s Downovým syndromem do neformálního vzdělávání je ovlivněno mnoha faktory. V roce 2009 byl v rámci projektu *Klíče pro život* realizovaném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy proveden výzkum „*Klíčové faktory ovlivňující inkluzi dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami do zájmového a neformálního vzdělávání*“ dle kterého se rodiny dětí s Downovým syndromem a děti samotné při snaze o začlenění setkávají s dále uvedenými překážkami.

Překážka psychologická (nižší míra dovednosti komunikovat s vrstevníky a dospělými, nedůvěra k cizímu prostředí, „radši zůstat mezi svými“), kompetenční (zvládnutí aktivit, nižší míra fyzických dovedností a schopností), socializační (zde hraje velkou roli rodina jako primární sociální skupiny – některé rodiny se velmi aktivně snaží o zapojení dítěte do procesu neformálního vzdělávání, jiné se po špatných zkušenostech o další zapojení nepokoušejí, projevuje se zde podnětnost rodinného prostředí stejně jako u výchovy dětí zdravých), problematika nedostatečné informovanosti (jednotlivé možnosti volnočasových aktivit, které by byly pro děti s Downovým syndromem možností), sociálně-ekonomický (finanční situace rodiny má vliv na volbu trávení volného času jak u zdravých dětí, tak u dětí s postižením), a v neposlední řadě jsou zde i problémy logistické (dítě například potřebuje doprovod nebo asistenci), časové, zdravotní (některé tělesné předpoklady znemožňují vykonávat tu či onu volnočasovou aktivitu). Funguje zde tedy něco jako kompetenční, časový a finanční práh, která eliminuje některé možnosti trávení volného času u dětí s Downovým syndromem.

Z výzkumu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vyplývá, že i několik desítek let od změny režimu ve společnosti stále poněkud rozšířený názor, že „*je běžné, že se děti se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávají mimo*“. Možnost sociální inkluze je pak snižena o fakt, že mnoho aktérů považuje za normální vzdělání oddělené od intaktní populace a vůbec je nenapadne, že dítě s Downovým syndromem se může zapojit do aktivit otevřených všem společně se svými zdravými vrstevníky. Je také patrné, že společnost má sklon postižení a omezením věnovat větší váhu, než ve skutečnosti představují.

V rámci projektu *Klíče pro život* vzešel z rozhovorů s některými organizacemi najevo názor, že začleňování dětí s handicapem do dětských skupin má na ostatní děti pozitivní vliv, ovšem také se objevily pochyby o smyslu sociální inkluze, a to zejména v následujících

bodech. Zazněl názor, že začleňování nemá smysl, jelikož dětem s postižením nic nepřináší nebo přesvědčení o tom, že přítomnost dítěte s handicapem naopak kolektivu škodí, jelikož znemožňuje soustředění na kvalitu a výkon dětí zdravých.

Co se týče postoje rodičů dětí s Downovým syndromem, tak i zde jsou podle projektu *Klíče pro život* rozdíly. Cituje například maminku chlapce s Downovým syndromem, která na základě obavy, že by její dítě v kolektivu zdravých dětí spíše neprospívalo, jelikož by se setkávalo s neúspěchem, nenalezlo by mezi zdravými vrstevníky kamarády nebo by fungovalo jako paralelní existence, říká: „*Chodí jenom na věci pro děti s handicapem. Myslím, že by se zdravými dětmi trpěl. Viděl by, že se druhým nevyrovná, mohl by se cítit osaměle, bez kamarádů.*“ Jinak se na věc dívá matka dívky s Downovým syndromem, která říká: „*Jednáme s DDM, jestli bude moct na kroužek. Chci, aby se dcera naučila samostatnosti a aby se naučila dorozumívat se s ostatními lidmi, a ne aby se nechala pořád od maminky vodit za ručičku.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009)

Volba volnočasových aktivit je ovlivněna mnoha faktory, které vyplynuly z výzkumu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Výzkum zmiňuje skutečnost, že děti s postižením mají malý zájem o aktivity, kde by byly se svým druhem postižení samotné. Setkávají se v takovém prostředí s většími rozdíly a hůř se začleňují do kolektivu. Roli hraje i míra postižení, vedoucí integračního programu pro děti s mentálním a kombinovaným postižením pro výzkum zmiňuje: „*Integrovat doporučuji jen děti s lehčím postižením a také s adekvátním charakterem – jsou zapotřebí sociální kompetence, schopnost komunikovat a dítě musí být zvyklé na kolektiv. Musí se umět soustředit a vydržet aspoň půlhodinku u nějaké činnosti.*“ Při nevhodné volbě aktivity může nastat již zmíněná situace paralelní existence, kdy je dítě přítomno, ovšem funguje vedle nich, ne s nimi. Takové okolnosti mohou vést ke konci pokusů o integraci.

Pohyb ve smíšeném kolektivu je pro děti s Downovým syndromem důležitý zejména proto, že jejich život se často odehrává v sociálně ohraničeném prostředí jejich rodiny, třídy, případně kolektivu v ústavním zařízení. Možnost osvojení zásad komunikace a pohybu mezi zdravou populací je tedy značně omezený a limituje možnosti při budoucí volbě vzdělávání i zaměstnání.

Velmi podstatnou roli hraje postava pedagoga/vedoucího dané aktivity. Na jeho schopnostech, znalostech, ale i povaze záležitosti, jak vhodně prostředí pro dítě s Downovým syndromem vytvoří. Přijetí dítěte s handicapem do dětského kolektivu představuje výzvu, ke které se musí postavit a záleží na ochotě a úsilí, které pedagog vynaloží. Bezpochyby nejdůležitější je dobrá znalost diagnózy, její projevy a specifika. Při tvorbě programu je pak potřeba mít na mysli možná omezení dítěte s Downovým syndromem a myslet na možné úpravy dané činnosti. Naše společnost je často zaměřená na výkon a v případě práce s dětmi s Downovým syndromem je potřeba stanovit realistické nároky, které zároveň nebude pedagog snižovat a vytvářet dvoukolejný systém. Pro začlenění člena do kolektivu je podstatné nevydělovat dítě od ostatních. Je možné upravit podmínky, ovšem nepolevovat v nárocích na chování a v rámci možností jednat se všemi stejně. Klíčová je zde komunikace s ostatními dětmi i rodiči.

Při volbě volnočasové aktivity je potřeba přemýšlet nad formou dané činnosti. Jedná-li se o aktivitu soutěživou, postavenou na dosahování určitých cílů, pravděpodobně je zde větší prostor pro zklamání při nedosažení těchto ideálů. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009)

Z výzkumu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vyplývá několik specifik pro práci s dětmi s Downovým syndromem, například:

- Ideální je děti integrovat do méně početných skupin.
- Děti s Downovým syndromem se snadněji unaví, je potřeba jim poskytnout místo pro odpočinek.
- Aktivity by neměly přesahovat 20 minut, jelikož delší dobu hůře udrží pozornost.
- Jasně nastavená pravidla jsou pro děti s DS velmi podstatná, pomáhají jim se orientovat a v zásadě je dodržují.
- Děti s Downovým syndromem se učí pomaleji než děti zdravé, často potřebují více času a zkoušení různých metod.
- Děti s Downovým syndromem je dobré podporovat v aktivitách, které jim jsou, mohou mít strach z neúspěchu a ztratí potom motivaci znovu se snažit, motivace hraje velkou roli.

2.3 Dílčí závěr

Snahou této kapitoly bylo přiblížit specifika dětí, které mají Downův syndrom , v kontextu medicínském, ale zároveň v kontextu neformálního vzdělávání, kterému se tato práce věnuje. Důležité je vědomí, že i přes vyřčenou diagnózu, je každé dítě individuální bytostí a nejde zobecnit všechny jeho vlastnosti, schopnosti a dovednosti pouze na základě přečtení lékařské zprávy. Vědecké poznatky můžeme využít při hledání nejlepší možné varianty začlenění dětí s Downovým syndromem do neformálního vzdělávání, jelikož se jedná o pro ně velmi prospěšný prvek rozvoje.

3 Vlastní výzkumné šetření

Pro empirickou část mé bakalářské práce byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, str. 17, 2014)

Dle Strausse a Corbinové (1999) je kvalitativní výzkum takovým výzkumem, kde data nejsou čerpána pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace, ale výzkum se dotýká příběhů lidí, jejich chování, životů, stejně jako chodu organizací a hnutí. (Strauss, Corbinová, 1999, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014).

Validita, reliabilita a zobecnitelnost jsou hlavní tři koncepty kvality kvalitativního výzkumu. Kvale (1994, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014) je označuje za *svatou trojici* sociálně vědního výzkumu. Vzhledem k tomu, že je kvalitativní výzkum někdy označován za neobjektivní, je potřeba na dodržení těchto tří konceptů kvality dbát. Je potřeba zmínit, že kvalitativní výzkum nemůže stát na stejných pravidlech kvality jako výzkum kvantitativní.

Validita, tedy pravdivost a platnost výzkumu je pro dobrý výzkum klíčová. V kvalitativním výzkumu validita představuje míru, do jaké případ přesně reprezentuje sociální jevy, o kterých referuje (Hammersley, 1990, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014), případně stupeň, do jakého je závěr správně interpretován (Kirk, Miller, 1986, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014). Pravdivost se při výzkumu setkává s momentem pochopení, které naznačuje pozadí zkoumaného případu.

Druhým kritériem kvality kvantitativního výzkumu je důvěryhodnost, tedy reliabilita výzkumné činnosti. V mé práci jsem se kritérium důvěryhodnosti, potvrditelnosti a autenticity snažila naplnit zejména výběrem účastníků výzkumu a přímou citací. Výběr byl proveden na základě bohatých zkušeností účastníků se zkoumanou problematikou a je řádně zdůvodněn pro co největší transparentnost kvalitativního výzkumu. Přímé citace potom

slouží k poukázání na specifický jazyk, překvapivé tvrzení nebo výjimečný příklad. (in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

Přenositelnost výsledků kvalitativního výzkumu je zde zajištěna zejména důkladným zdokumentováním celého výzkumného procesu. Spolehlivost výzkumu byla zajištěna správností a pečlivostí při sběru informací, prací s účastníky. Ve své práci vycházím pouze ze zjištěných informací, nikoli z domněnek či doplňování informací. Konkrétními prostředky pro zajištění spolehlivosti je v tomto případě prepis nahrávek rozhovoru. Silverman (2005, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014), Rubin i Rubinová (2005, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014) zdůrazňují požadavek na přesný popis, kdy dochází k zachování jak dat, tak se nabízí možnost porovnat je s následnou analýzou. Přenositelnost je také zajištěna konzistencí otázek, kdy je řádně zdokumentováno, jaké otázky byly komu položeny. (Švaříček, Šed'ová a kol. 2014)

3.1 Metoda sběru dat

3.1.1 Případová studie

Případová studie je jednou ze základních metod kvalitativního výzkumu v pedagogických vědách. Jedná se o empirickou metodu, jejíž cílem je podrobné zkoumání jednoho nebo několika případů. Sběr reálných dat týkajících se objektu výzkumu je pro případovou studii klíčový. Důležitá je snaha o porozumění případu ve své komplexnosti a nejlépe v přirozeném prostředí studovaného případu. Badatel se zde snaží o vyložení interakcí mezi předmětem zkoumání a jeho okolím. Dle Southworth (1995, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014) je prokázáno, že dlouhodobá „spolupráce“ se subjektem má pozitivní dopady na výsledky celé studie.

Základním stavebním kamenem případové studie je jasně formulovaný výzkumný problém, od něhož se odvíjí volba příkladů nebo případů. Kvalitativní výzkum se nemůže spoléhat na náhodný výběr účastníků. (Merriam, 1988, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014). Vždy musíme volbu činit úmyslně a s rozmyslem. Objekt výzkumu musí mít vlastnost, které chceme v rámci výzkumného problému sledovat. (Švaříček, Šed'ová a kol. 2014)

Mezi přednosti případové studie jako výzkumné metody podle Nisbet a Watt (1984, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014) patří:

- Studie není vytvářena pouze pro vědecké a teoretické pracovníky daných disciplín, ale její výsledky jsou dostupné pro širší spektrum zájemců, včetně účastníků výzkumu.
- Případová studie umožňuje zachytit jednotlivé vlastnosti, okolnosti a faktory, které jsou pro porozumění celé situaci klíčové a jiní výzkumné metody to neumožňují.
- Studie má pevnou vazbu na reálný život, jelikož čerpá z konkrétních zkušeností účastníků.

Mezi nevýhody Nisbet a Watt (1984, in Švaříček a Šed'ová, 2014) dle Sedláčka (2016, in Švaříček, Šed'ová a kol. 2014) řadí:

- Závěry výzkumu se dají hůře aplikovat na širší vzorky.
- Ověřování spolehlivost je u případové studie náročnější, jelikož není možná například nezávislá kontrola.
- Případová studie může být poznamenána zkreslením subjektivního vnímání výzkumníka.

Práce na mé případové studii byla rozdělena do několika fází. V první řadě bylo potřeba určit téma výzkumu a definovat otázky bádání. Zamyslet se nad oblastí šetření a v čem je potřebné. V druhé fázi případové studie došlo k vybrání konkrétního předmětu zkoumání. Následně bylo nutné stanovit etické rozměry sběru dat, všechny metody zúčastněným vysvětlit a seznámit je s nimi. Následoval sběr dat podobou rozhovorů s účastníky výzkumu a poté došlo k analýze sebraných dat. Analýza sloužila k vysvětlení souvislostí a interpretaci dat. Zde je třeba podotknout, že pro případové studie nejsou vyvinuty specifické analytické procedury (Hendl, 2005, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014) a ve výzkumu tedy byly dodržovány zásady kvalitativního výzkumu, zejména kritéria validity, pravdivosti platnosti výzkumu. V závěru případové studie byla vytvořena výzkumná zpráva, která měla za úkol přiblížit zkoumaný problém, osvětlit volbu výzkumných postupů a zdůvodnit zvolený případ a metody. (Bassegy, 1999, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

3.1.2 Hlubkový rozhovor

Pro sběr dat v rámci mého kvalitativního výzkumu jsem použila metodu hlubkového rozhovoru (in-depth interview). Jednou z definic hlubkového rozhovoru je *„hlubkový rozhovor je metoda, jejíž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem*

k interpretaci významu popsaných jevů“ (Kvale, 1996, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014). Jedná se o metodu umožňující pochopení pohledu účastníků výzkumu a nahlédnutí do jejich přirozeného prostředí. Podstatnou výhodou této metody je možnost zachytit přirozenou podobu svědectví dotazovaných. Metoda rozhovoru také umožňuje sledovat neverbální komunikační ukazatele při vedení rozhovoru.

3.1.3 Polo-strukturovaný rozhovor

Pro vedení rozhovorů v rámci mé bakalářské práce bylo využito metody polo-strukturovaného rozhovoru. Jedná se o jeden z typů rozhovoru hloubkového, který vychází z předem připravených otázek a otevřených odpovědí. Tato metoda vyžaduje předchozí přípravu otázek a témat, ale zároveň je v ní prostor pro doplňující dotazy, které navazují na odpovědi dotazovaného. Zároveň je díky této metodě možná zabývat se zkušenostmi a názory jednotlivých účastníků velmi detailně. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

Verbální forma vedení rozhovoru byla pro můj výzkum klíčová. V mém výzkumu jsem se zabývala lidským příběhem a konkrétními zkušenostmi všech zúčastněných. Verbální forma této metody mi umožnila v reálním čase reagovat a dle aktuální situace citlivě zareagovat. V průběhu rozhovorů bylo potřeba vytvořit příjemnou atmosféru, kde byli všichni respondenti co nejvíce uvolnění a na otázky odpovídali otevřeně. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

3.2 Etické aspekty výzkumu

Jádrem praktické části mé bakalářské práce je případová studie. Případová studie zabývající se konkrétní osobu, jejím životem, zkušenostmi, zdary a nezdary. V zájmu zachování soukromí všech účastníků nejsou v rámci mé práce zveřejněna žádná data a informace umožňující identifikování účastníků mého výzkumu. Všichni respondenti byli ubezpečeni o zachování důvěrnosti. Nedošlo k žádnému sdělování informací jiným účastníkům výzkumu.

Sběr dat probíhal v soukromí a data byla následně zabezpečena pro jejich schraňování.

Všichni účastníci výzkumu udělili poučený souhlas s prováděným výzkumem. Holman (2002, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2014) za poučený souhlas považuje takový souhlas, kdy jsou všichni účastníci seznámeni s povahou a důsledky své účasti ve výzkumu. Všichni

respondenti souhlasili se zaznamenáním jejich odpovědi nahráváním na diktafon a následným zpracováním.

Sběr dat probíhal na jaře 2020 po dobu tří týdnů. Část rozhovorů byla vedena v domácnostech respondentů, kvůli většímu pohodlí a otevřenosti dotazovaných. Dva rozhovory potom probíhaly v prostředí klidné kavárny, kde byla možnost sedět v ústraní a rozhovor nebyl narušován děním okolo.

3.2.1 Etické aspekty rozhovoru s dítětem s mentálním postižením

V rámci provádění případové studie v této bakalářské práci byl jeden z rozhovorů veden s dítětem, které má Downův syndrom. Při přípravě otázek rozhovoru, stejně jako vedení rozhovoru samotného bylo potřeba brát v potaz specifika práce s lidmi s mentálním postižením. Jelikož se v případě toho výzkumu jednalo o respondenta v dětském věku, musel být jeho zákonnými zástupci udělen informovaný souhlas s účastí jejich dítěte ve výzkumu (příloha č.2). S rodiči probíhala domluva a příprava rozhovoru, při které došlo k vysvětlení účelu rozhovoru, výzkumu samotného a domluvení prostoru a času provedení rozhovoru. Při výběru místa byla reflektována familiárnost a znalost prostředí ze strany respondenta. Rozhovor byl prováděn v domácnosti, kde dítě bydlí a v němž se cítí dobře. (Bernoldová, Strnadová, Adamčíková, 2018)

Výběrem známého prostředí byla eliminována možnost rušivých podnětů, které by se mohly vyskytovat ve veřejném prostoru.

Před provedením samotného rozhovoru byla na blížící se událost několikrát zavedena rodiči řeč, takže dívka věděla, že se bude rozhovor konat a byla na něj připravená. Byl kladen důraz na pochopení možnosti účastnit se nebo odmítnout, jak na straně rodičů, tak dítěte.

Největší část přípravy se týkala upravená otázek tak, aby vyhovovaly konkrétní osobě. Po konzultaci s rodiči byla snaha otázky co nejvíce konkretizovat a zjednodušit. Mnoho z nich se tedy zakládalo na pocitech, které dívka při jednotlivých činnostech vnímá. Další otázky byly postaveny formou volby a následně zdůvodnění. Při přípravě otázek byl kladen důraz na osobní zkušenosti respondentky, protože ty pro ni byly snadno představitelné. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

3.3 Výběr respondentů

Výběr respondentů je pro případovou studii klíčový. Všichni respondenti byli vybráni na základě jejich osobních zkušeností s dítětem, která má Downův syndrom a navštěvuje skautský oddíl.

Výběr sledovaného oddílu a oslovení respondentů probíhalo na základě osobní známosti výzkumníka s vedením oddílu.

Respondent č. 1

Jméno: Gréta Komárová

Věk: 15 let

Gréta chodí do skautského oddílu od svých osmi let, má Downův syndrom. Chodí do běžné základní školy, do speciální třídy. Má dva bratry, žije se svými rodiči. Ve volném čase se kromě skautu věnuje capoeiře.

Pro výzkum byla jako respondent vybrána, jelikož existoval předpoklad, že výzkum obohatí o svůj pohled a své zkušenosti.

Respondent č. 2

Jméno: Kateřina Komárová

Věk: 42 let

Matka dívky s Downovým syndromem. Rozhovor s ní byl veden, jelikož rodiče znají své dítě nejlépe a mají hlavní vliv na rozvoj svého dítěte. V případě umístění dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu je potřeba dobře fungující komunikace mezi rodiči a vedením, pohled alespoň jednoho z rodičů byl tedy pro výzkum klíčový.

Respondent č.3

Jméno: Anna Peřinová

Věk: 27 let

Hlavní vedoucí skautského oddílu, který Gréta navštěvuje. V době, kdy Gréta začala chodit do skautského oddílu, byla její vedoucí v družině světlušek. Nyní se společně účastní celo-oddílových akcí, např. výprav a táborů.

Anna byla pro výzkum vybrána, jelikož ze všech oddílových vedoucích s Grétou pracuje nejdéle. Byla to ona, kdo vedla schůzky, když na ně začala Gréta chodit a měla k ní ze začátku nejbližší. Nyní má jako oddílová vedoucí přehled o všem, co se v oddíle děje. Jedná se tedy o vedoucí, která má díky jejím zkušenostem s vedením světlušek, když tam Gréta chodila, a potom komunikaci s rodiči, největší přehled o vývoji Grétina členství ve skautském oddíle.

Respondent č.4

Jméno: Amélie Dvořáková

Věk: 18 let

Amélie byla poslední dva roky rádkyní na schůzkách, které Gréta navštěvuje. Minulý rok to byly schůzky skautské, tento rok světluškovské. Navštěvuje víceleté gymnázium.

Pro výzkum byla jako respondent vybrána, jelikož byla v posledních dvou letech ze všech vedoucích v nejčastějším kontaktu s Grétou. Mohla pozorovat, jak se vyvíjí situace v kolektivu a jak danou situaci ovlivňovat.

3.4 Cíl výzkumné práce

Cílem výzkumu této bakalářské práce je zjistit, jaké jsou **možnosti podpory celkového vývoje dětí s Downovým syndromem prostřednictvím skautingu**. Zjistit, jak na tuto problematiku nahlíží skautští vedoucí, rodiče a samotné děti. Dílčím cílem výzkumu bylo zkoumat jednotlivé faktory, které mají pozitivní či negativní vliv na možnosti, které skauting nabízí. Výzkumný problém byl tedy vymezen v této podobě: **zkoumat začlenění dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu**, pohled rodičů na členství jejich dítěte ve skautském oddíle, pohled vedoucích v kontextu celého dětského kolektivu a v neposlední řadě se zabývat pohledem samotného dítěte s Downovým syndromem.

3.5 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly formulovány následovně:

- **ZVO (základní výzkumná otázka): Jaké jsou faktory ovlivňující členství dítěte s Downovým syndromem ve skautském oddíle?**

- **DVO1** (dílčí výzkumná otázka): Jak probíhalo přijetí dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu?
- **DVO2**: Jak probíhalo počáteční začlenění dítěte do oddílu?
- **DVO3**: Jak systém skautského vzdělávání ovlivňuje práci s dítětem s Downovým syndromem ve skautském oddíle?
- **DVO4**: Ovlivňuje jasné rozdělení věkových kategorií ve skautské výchovné metodě členství a roli dítěte s Downovým syndromem v rámci skautského oddílu?
- **DVO5**: Jaká má členství dítěte s Downovým syndromem vliv na ostatní členy oddílu?
- **DVO6**: Jak členství ve skautském oddíle ovlivnilo rozvoj dítěte s Downovým syndromem?

3.6 Analýza a interpretace získaných dat

V následující části jsou za využití přímých citací z rozhovorů popsány jednotlivé faktory ovlivňující možnosti vývoje dětí s Downovým syndromem ve skautském oddíle. Výběr faktorů a jim odpovídajících kapitol navazuje na mnou předem stanovanou strukturu výzkumu. (příloha č.1)

3.6.1 Přijetí do oddílu

Na samotném počátku zapojení dítěte do skautského oddílu stojí několik skutečností. První je úmysl rodičů dítě do dětské skupiny umístit, druhou vůle dítěte se neformálního vzdělávání účastnit a třetí rovinou je existence takového oddílu, který dítě přijme. V případě Gréty a její rodiny hrála velkou roli předchozí zkušenost s vodním skautským oddílem, kam chodili její bratři. Ti do něj začali chodit o několik let dříve a rodiče se pro svoji dceru snažili sehnat podobnou formu zapojení do neformálního vzdělávání. Pro skautský oddíl se rozhodli z několika důvodů. *„Hledali jsme aktivity, které nebudou založeny na soutěži, protože jsme počítali s tím, že její speciálnost ji v mnoha věcech omezuje a ve většině věcí nebude schopná dosahovat takových výkonů jako její vrstevníci, takže jsme si říkali, že něco rovnou založeného na výkonu nebude fungovat“*, zároveň u ní Grétiny rodiče nepozorovali zvláštní výtvarný ani hudební talent, Gréta k těmto aktivitám sama od sebe netíhla a ani zbytek rodiny se hudbě nebo výtvarnému umění nevěnoval. O skautingu na základě svých předchozích zkušeností se svými syny věděli, že *„to je místo, které má za cíl spíš to, aby se*

ty děti a posléze dospívající učili dobře spolu fungovat, sami se o sebe postarat, postarat se o jiný a to nám přišlo, že je něco, co se Gréta může učit, bude jí pro život velmi prospěšný, ale současně nebude celou tu skupinu strhávat k něčemu nedostatečným. To, že ona tam bude, může být prospěšný jak pro ni, tak pro ty ostatní.“ Dalším aspektem při volbě zájmové aktivity pro jejich dceru reflektovali rodiče cenovou dostupnost Junáka, jako volnočasové aktivity. Jedním z dalších bodů pak byl zájem posílat dceru na letní tábory během prázdnin. *„My jsme chtěli, aby Gréta jezdila o prázdninách na tábory, ale nechtěli jsme ji jen tak poslat s někým, koho nezná a kdo nezná ji. Přišlo nám, že skaut, kde se děti scházejí v průběhu celého roku, tak se tam vybudují vztahy. Gréta pozná lidi, kteří tam jsou. Oni poznají Grétu, zjistí, jaká je a co zvládne a ten tábor potom může být takový přirozený vyústění.“* Potom, co se rodiče rozhodli dceru umístit do skautského oddílu, nastalo rozhodování, kam. Vodácký oddíl jejich bratrů se jim nezdál jako vhodná volba, a tak se vedoucích ptali, jestli neví o jiném, vhodném oddíle. Ta jim dala kontakt na vedoucí Grétina současného oddílu, která první kontakt s rodinou popisuje následovně. *„Na Rozloučení s prázdninami (akce pro oddíly z celého střediska, pozn. autorky) před těma šesti rokama mě paní Komárová odchytila, představila mě Grétě, mně představila Grétu a pak jsme se ještě seznámili s Kubou (otec dítěte, pozn. autorky), chvíli mi říkal o Grétě a tím to vlastně začalo. Já jim řekla, že to zkusíme, že uvidíme.“*

Z nasbíraných informací vyplývá vůle obou stran (vedení oddílu a rodiče dívky) na začlenění dívky do oddílu. Rodiče měli předchozí odmítavou zkušenost se zařazením dítěte do kolektivu v rámci jiné formy neformálního vzdělávání. Oddíl zase neměl moc zkušeností s prací s dětmi, které by měly specifické vzdělávací potřeby. Obě strany věděly, že to zkusí a uvidí, jak se začlenění podaří.

3.6.2 Zdroje informací pro práci s dětmi s Downovým syndromem

V další části analýzy získaných dat se zaměřím na informace ohledně práce s dětmi s Downovým syndromem, a to jak z pohledu rodičů, tak části vedení skautského oddílu, který Gréta navštěvuje.

Nejprve mě v rozhovoru zajímalo, jak byli se situací ohledně skautského vzdělávání obeznámeni rodiče dítěte, které do skautského oddílu chtěli přihlásit. Skautské vzdělávání považují za klíčovou část shánění informací spojeným s prací s dětmi se specifickými

vzdělávacími potřebami a v tomto případě s dětmi s Downovým syndromem. Z odpovědi vyplynulo, že: „*průběžně jsme sbírali nějaké informace (o tom, jaké dosažené vzdělání mají vedoucí v konkrétním oddíle, pozn. autorky), ale systematicky jsme se o to nezajímali*“, zároveň ale na navazující otázku, zda skutečnost, že v této organizaci existuje postupné a částečně povinné vzdělávání, hrálo roli při výběru Junáka – českého skauta jako prostředí pro svoje dítě odpověděli rodiče takto: „*Asi jsme nezjišťovali, jak je na tom konkrétně oddíl, kam chodí Gréta, ale věděli jsme, že skauti patří mezi ty organizace, které svoje vedoucí nějakým způsobem metodicky vedou a vzdělávají. To určitě byl faktor, který hrál pro.*“ Skautské vzdělávání pro ně znamenalo snížení šance, že by v oddíle některý z vedoucích fungoval velmi špatně a dlouho by se na to nepřišlo. Jednotlivé kurzy pro ně znamenají otevření komunikačních kanálů a nahlédnutí do fungování v oddíle. Celkově tedy vědomí, že skautští vedoucí mají povinnost k vedení oddílů absolvovat čekatelské a vůdcovské zkoušky pozitivně ovlivnilo jejich volbu přihlásit dítě do oddílu.

Anna, z počátku hlavní Grétina vedoucí a nyní vedoucí oddílu na otázku, kde dostala nejvíce informací týkajících se práce s dítětem s Downovým syndromem odpovídá. „*Něco málo jsem si dovedla představit, trochu informací jsem měla. Hned po schůzce s rodičema jsem si ale začala hledat věci na internetu, jak s dětma se syndromem pracovat, co od nich očekávat a tak. Je ale důležitý, že každý dítě je tady trochu pokus-omyl, protože každý je úplně jiný. To platí i pro zdravý děti. V tu chvíli jsme se s rodičema domluvili na tom, že to nějak zkusíme a když to nepůjde, tak zkusíme jinej způsob a uvidíme.*“ Hlavními zdroji informací tedy pro Annu byla komunikace s rodiči, kteří Grétu znali nejlépe a dokázali dobře posoudit situaci, dále zmiňuje: „*...potom jsem měla informace od Matěje, to je manžel jedné z našich vedoucích z oddílu, který pracuje ve školství a je dost otevřený různým druhům práce s dětmi...*“. Co se týče skautského vzdělávání, tak Anna absolvovala: dvakrát rádcovský kurz, jednou cca ve dvanácti, podruhé jako rangers. Následoval kurz čekatelský v roce 2009 a vůdcovský rok poté, kterého se účastnila, ale nakonec nedokončila. Práci s dětmi se specifickými potřebami se ale dne jejích slov nevěnoval žádný čas. „*Já pokud si pamatuju, tak jsme se o tom vůbec, ale vůbec nebavily. Vůbec nezazněla možnost, že by v oddíle bylo dítě, který by mělo specifický potřeby. Matně si vzpomínám, že se o tom nikde nemluvilo.*“ Na toto navazuje tím, že na kurzech byla před velmi dlouhou dobou a dle poznatků ostatních vedoucích má dojem, že se problematice nyní věnuje více prostoru.

Z osobní zkušenost to ale nemůže víc posoudit. Anna dále zmiňuje, že v oddíle to byla práce s Grétou především její starost, jelikož chodila na její schůzky. Diskuzi ve vedení si nevybavuje, komentuje jí takto: *„Pamatuju si, že jsme se o tom bavily s Hanou (dlouholetá skautská vedoucí ze stejného oddílu, pozn. autorky), která je učitelka a měla o tom nějaké informace a názory. Bylo to ale spíš o tom, že Grétka měla nastoupit ke mně do družinky a já s ní měla nejvíc pracovat. Bylo to hodně na mně. Na společných akcích se pak řešilo v kontextu celého oddílu. Jak jí vysvětlit nebo přizpůsobit program. Hodně jsme na začátku přemýšlely i jak jí uvést do oddílu.“*

Dalším respondentem byla rádkyně družiny, se kterou Gréta tento školní rok chodila na schůzky. Ta zatím žádný skautský vzdělávací kurz neabsolvovala, ale říká: *„Asi by mi to pomohlo, trochu mě to namotivovalo, měla bych víc a lepších nápadů... Na kurzu bych získala nové zapálení...“*

Sběr dat byl proveden rozhovory s dvěma z více než osmi vedoucích, které v oddíle navštěvovaném Grétou výchovně působí. Výsledky těchto dvou rozhovorů napovídají tomu, že minimálně ty z vedoucích, které s Grétou dnes pracují a v minulosti pracovaly, nezískaly formálním skautským vzděláváním dostatek informací pro práci s dítětem s Downovým syndromem, kolik by se na základě teoretických poznatků o činnosti skautských oddílů dalo očekávat. Nutno ovšem podotknout, že oddílová vedoucí absolvovala kurzy před více než deseti lety a sama zmiňuje, že v pojetí vzdělávacích kurzů pravděpodobně nastaly změny, jelikož má takové informace od jiných vedoucích, kteří kurzy absolvovaly v posledních letech. Její rádkyně je pak na pozici, kde se formálně nevyžaduje žádné skautské vzdělávání. Jedná se až o posty oddílových vedoucích a jejich zástupců, kde je kvalifikace povinná.

3.6.3 Zapojení do kolektivu

Zapojení do oddílu proběhlo na schůzkách družiny světlušek, dívek mezi 7 a 11 lety, kam Gréta věkově patřila. Tu v té době Anna vedla a sama na její uvedení do oddílu vzpomíná tak, že si nejprve nebyla jistá, jak jí děvčatům představit. *„Nechtěla jsem vzít Grétu a říct dalším dětem „Tohle je Gréta a má Downův syndrom.“ To mi přišlo takový dost zvláštní. Vsadila jsem na to, že na schůzku vezmu Grétu, řeknu „To je Gréta“. No a přišlo mi, že to vlastně děti přijaly. Přijaly to úplně v pohodě.“* Anna popisuje, že většina dětí v tomto věku vůbec nepozorovala rozdíl mezi Grétou a ostatními dětmi, některé ze skautek si její

odlišnosti všimly až po několika měsících v oddíle. Na schůzkách se pak objevila jen jedna z dalších světlušek, která na Grétu dlouho a zvědavě koukala. Taky se tam hned na začátku při společných akcích vyvinul vztah hlavně mezi dvěma staršími skautkami a Grétou. To ale Anna komentuje, že je poměrně častý jev: *„Když přijde nějaká roztomilá, malinká světluška, tak ty skautky mají tendenci ji opečovávat.“* Z pohledu maminky Gréty byl tento počátek asi nejjednodušších období. *„Jo, tak já myslím, že nejjednodušší to pro ní bylo úplně na začátku, kdy byla malý dítě, o který se i v tom skautu tak trochu pečuje.“* Karolína, která byla v té době skautka vzpomíná na Grétin příchod do oddílu takto: *„Myslím, že my jsme se k ní chovaly normálně, jako k ostatním dětem.“*

3.6.4 Přechod mezi věkovými kategoriemi

Věkově rozdělené skupiny jsou základní součástí skautské výchovné metody a celý výchovný systém je založen na postupném přechodu z věkové kategorie světlušek (v případě dívek) do kategorie skautek a následně rangers. Výzkum se respondentů tázal, jak vnímali Grétin přestup mezi věkovými kategoriemi a s jakými situacemi se v rámci této změny setkali.

Gréta nastoupila do družiny světlušek, kde její zapojení Anna hodnotí téměř bezproblémově. *„Přijde mi, že do těch dvanácti let jsme to docela zvládaly v těch světluškách. Bavilo jí to tam a neměla pocit, že patří někam jinam.“*, Amélie (rádkyně nynější družiny) Grétiny první roky v oddíle také hodnotí velmi kladně. *„Ze začátku mi přijde, že nikdo nevnímal, že by měla ten syndrom. Byla světluška, braly jsme jí jako světlušku, bylo to v pohodě. Programy jí bavily, měla tam kamarádky.“* Rodiče také z počátku nevnímali žádné problémy se zapojením do jí věkově odpovídající družiny.

Změna postupně nastala kolem dvanáctého roku, kdy její vrstevnice přecházely do družiny skautek a s tím se i měnil program, kterým se zabývaly. Karolína na hlavní rozdíly mezi programem pro mladší a starší nahlíží takto: *„Myslím si, že v tom světlušáckém (programu, pozn. autorky) je rozdíl třeba v tom, že jich je na schůzkách hodně. Hrajou se hodně jiné hry, často nějaké běhací, na vybití energie, holky se vyřáděj, vykřičí...Přijde mi, že povídací programy my neděláme skoro vůbec, protože malé holky to nebaví...Na skautských schůzkách je právě většina her takhle na přemýšlení, diskuze děláme, hrajeme hry se složitějšíma pravidlami. Důležitá je improvizace, logický přemýšlení, abstraktní*

uvažování. “ Podle Anny nastal kolem dvanáctého roku a nástupu puberty zlom, kdy „Gréta si začala víc všímat okolí, a navíc si i ostatní světlušky začaly všímat toho, že je starší, ale je pořád s nima. Občas třeba nepochopila něco, co mladší holky ano, nebo odpověděla úplně na něco jinýho“, její rodiče také pozorovaly změnu. Paní Komárová zmiňuje, že nedokáže dobře posoudit, zda to bylo vyloženě změnou skautského programu, nebo vývojovým posunem Gréty, ale nastalo období větší nejistoty. „S příchodem času, kdy se po ní najednou chtělo víc a ona si možná nebyla jistá, co a jak se po ní chce, protože ona prostě věci potřebuje zažívat dýl, aby je teprve začala chápat, tak mám pocit, že tak byly momenty, kdy znejistila. Byla tam i chvíle, kdy jsem s ní na schůzky třeba chodila já. Seděly jsme část na chodbě, protože najednou znejistila a nechtěla tam chodit. Myslím, že to možná právě bylo tohle období, kdy nějak vyrostla.“ Na výpovědi paní Komárové lze dobře vidět, že přechod mezi věkovými kategoriemi mohl být problematický i z toho důvodu, že Gréta potřebuje víc času pro zažití určité situace a nových pravidel, aby s v ní opět cítila pohodlně a bezpečně, aby věděla, co se od ní očekává. Adaptace na nové uspořádání jí ze začátku může působit problémy.

Dobu, kdy Gréta chodila na skautské schůzky hodnotí Amálie i Anna dvousečně. Na jednu stranu zmiňují, že Gréta se cítila jako součást kolektivu skautek, protože věděla, že mezi ně věkově patří, ale také se v tu dobu začala více projevovat odlišnost v mentální kapacitě třináctiletých dívek, kdy ostatní děvčata měla zájmy starších dívek a Gréta se plnohodnotné konverzace mohla účastnit jen omezeně. Dalším aspektem byl konkrétní kolektiv družiny, kam Grétka přešla. „Možná kdyby byla v jiné družince. Naše družinky skautek a rangers jsou povahově dost rozdílné. Ty starší jsou víc pohodářky, na výkon moc nejedou. Ty mladší, ke kterým ale Gréta věkově patřila jsou soutěživé hodně a moc si to neseďlo.“, říká Anna. Amélie, která ten rok vedla družinu skautek a vše mohla pozorovat zmiňuje, že „... skautky se k ní chovaly pěkně, ale bylo vidět, že už není součástí té party. Pokud s ní byl někdo v týmu, tak to třeba bral jako nevýhodu ve sportovní hře, ale nic neřekly, a naopak se jí snažily pomáhat.“

Gréta tedy rok chodila na schůzky s družinou skautek, ale všichni zúčastnění viděli, že situace není ideální, protože se Gréta na schůzkách nemůže plně zapojit, skautský program ji tolik nebaví a neužívá si ho. Sama Gréta ale říká, že nejradši chodí na schůzky právě

s družinou skautek: „Nejvíc mě bavilo s těma velkýma. Tam je Amélie, Štěpánka, Klára a tak. Se mi líbilo. Hrály jsme nějaký hry a nějak jsme si ještě popovídaly o něčem“.

Na konci školního roku se tedy paní Komárová dohodla s vedením, že by od začátku toho dalšího Gréta chodila na schůzky ke světluškám, ovšem v pozici rangers. Výsledkem by tedy bylo, že by se mohla účastnit programu světlušáckého, ale byla tam jako starší rangers a pomáhala s programem. Světluškovské schůzky připravují dvě další rangers a jedna starší vedoucí, takže Gréta se stala jednou z nich. Vedoucí oddílu její nynější roli popisuje takto: „Teď je v družině světlušek na pozici rangers. Rangers pomáhají s přípravou programu. No a ona se schůzek účastní jako světluška a zároveň si jednou za čas připraví hru jako ostatní rangers. Momentálně jsem hodně řešily, aby se cítila jako dospělá. Jednou z možností je, že dostane šátek jako mají ty starší. Potom by se mohla podílet na chodu tábora, což rangers dělají.“ Tímhle přesunem rodiče a oddíl vyřešily problém s tím, že Grétu tolik nebavil skautský program a hůř fungovala v kolektivu vrstevnic, i když věděla, že tam má být. Gréta si je dobře vědomá svojí rangers kategorie a toho, co rangers v oddíle dělají. „... a já jsem ta rangers...Plánujou nějaký hry a nebo pomáhají s vařením...V Zápotokách to budu dělat, mamka se ptala Anči, že já budu každý den vařit. A pomáhat Frantovi.“

Amélie, která ale letos vede světlušky zmiňuje, že zapadnutí do kolektivu světlušek také není ideální. Menší děti jsou hodně upřímné a přímočaré a zároveň s ní nevyrostly tak, jako její původní družina ve světlušáckém věku. „No a po návratu k mladší družině světlušek – ty mi přijde, že jí vlastně neberou skoro vůbec. Nepatří ani mezi ně, ani pořádně mezi vedoucí. Navíc třeba občas nepochopí nějakou hru a hned komentují, že „je starší, tak proč to nechápe“, nebo třeba i řeknou „že jí nechtěj v týmu“.“

Její začlenění mezi starší rangers ale kvitují i rodiče. Maminka Gréty je například nadšená z nápadu, který vzešel z diskuze s vedením, kdy by Gréta mohla na táboře pomáhat na stálo v kuchyni vařit. Je to něco, co umí, ví, jak na to a bude tím jasně daná její role na táboře. Anna uvádí, že hledání role v oddíle je u rangers běžné a toto by mohla být dobrá varianta.

Celkově je z informací evidentní, že přechod mezi věkovými kategoriemi není jednoduchý a hodně záleží na oddílu, jakou má vůli hledat řešení. Paní Komárová na to konto říká: „Asi je pravda, že od té doby, co není ve světlušácké družině, tak ten oddíl s Grétou hledají

nějakou ideální pozici, kam by patřila a cítila se dobře. Není na to jasnej návod a přijde mi, že se fakt oddíl poctivě snaží vymyslet něco, co bude fungovat.“

3.6.5 Vliv oddílu na rozvoj dítěte s DS

Rozvoj a vývoj dítě jsou velmi komplexní skutečnosti a lze pouze velmi těžko vymezit, jaká, která skutečnost ovlivnila budoucí schopnosti a dovednosti dítěte. Přesto je ale každý v dětství ovlivňován svým okolím a tím, čemu se věnuje. Jedna z otázek výzkumu se tedy respondentů dotazovala, jaký má dle nich členství ve skautském oddíle vliv na Grétin vývoj. Maminka Gréty sama říká, že vliv skautu lze těžko vydělit od ostatních, ale navazuje takto: *„Myslím si, že jí to v nějaké míře osamostatňuje od nás, od rodičů, v tom, že když se jede na dva dny na výpravu, tak skutečně je bez nás a nějak si tam musí sama, s pomocí vedoucích poradit“*. Samostatnost je něco, co zmínila i každá z vedoucích, které Grétu v oddíle vedou. Anna říká: *„Hodně to určitě ovlivnilo její samostatnost. Jede s náma na víkendovou výpravu, kde si sama musí nést batoh. Musí si ho sama na konci zabalit, jen se jí pomůže s nějakýma věcmi. Podíváme se, jestli něco někde nezapomněla. Samostatnost to muselo ovlivnit strašně moc. Já to vidím jako největší přínos skautského oddílu.“* Amélie pak zmiňuje, že je Gréta hodně samostatná a umí se o sebe postarat. *„Myslím si, že (to říkala její mamka), jim doktoři řekli, že se její zastaví ten věk v hrozně nízkým čísle a nebude schopná nic dělat, ale když jí poprvé viděli s batohem na zádech, jak jede na výpravu + když se po dokonce naučila sama zabalit, tak jim to prý udělalo hroznou radost a to úplně chápu. Zvládne někde být sama, hrát noční hry, mít hlídku v noci, uvařit jídlo při kuchyňské službě. Fakt jí to asi pomohlo v tom, že minimálně ve světluškovském věku měla spoustu kamarádek. Vytvořilo se tam vlastně i pouto mezi některýma staršíma z naší družiny – Kája si s ní fakt dlouho rozuměla, hodně já pomáhala, byla tam až takovej pečovatelskej vztah.“*

Velkou kapitolou je pak postupné předávání zodpovědnosti, které hraje ve skautské výchovné metodě roli. Gréta má už druhým rokem na starosti přípravu části programu. Amélie, která je s ní na schůzkách hodnotí velmi kladně. *„Musíme říct vždy týden předem, ale to je jasný a vlastně to musíme říct i její mamce, potom připravuje program doma společně s rodičema nebo bráchama... většinou bývají ty její programy dobrý.“* Kladně tyto přípravy hodnotí i z toho důvodu, že je to úkol pro všechny členy a Gréta tak je plnohodnotnou součástí. Ta o přípravě her říká: *„Měli jsme to tak, že každý čtvrtek si řeknem,*

jestli chceme mít nějaký program a my to řeknem, jestli já to udělám. Já jsem udělala nějaký obrázek a oni to mohly překreslit ten obrázek, co jsem já udělala.“ (popisuje konkrétní hru, pozn. autorky)

Z pohledu paní Komárové je to náročnější, protože ví, že za přípravou stojí hodně pomoci a nemyslí si, že se jedná o dovednost, ve které by byla Gréta hodně dobrá. „*Možná je názor lidí v oddíle jinej, ale zvládne to jen s hodně velkou pomocí a podporou. Tak si nejsem moc jistá, jestli se v tu chvíli posouvá, nebo jen jestli splní něco, protože jí pomohlo hodně lidí. Doma jí rodiče pomohly hru vymyslet a připravit a tam si představuju, že jí někdo pomohl tu hru představit, ukázat a vést. Nevím tedy, jestli se z toho dokáže naučit, a nebo to tak jako zvládne, ale vlastně si z toho moc neodnese.*“, Gréta přípravy vnímá takto: „*Já udělám pravidla a s těma pravidlami si to přečtou, co budou dělat a rozděljej se na tři týmy. Z tří týmů musej běhat nebo něco dělat... Jo, když tady není máma, tak mi pomáhá táta a když tady není táta, tak mi pomáhá máma.*“

Předávání zodpovědnosti ve skautu tak nejvíce vidí v zodpovědnosti za sebe, své věci, což je podle ní pro Grétin život velmi důležité. Například letošní zapojení do chodu tábora v kuchyni jí přijde jako zodpovědnost, se kterou se Gréta popasuje, půjde jí a bude jí rozumět.

3.6.6 Jak přítomnost dítěte s DS ovlivňuje chod skautského oddílu?

V rámci výzkumu jsem se chtěla zaměřit na to, jaký má přítomnost dítěte, které má Downův syndrom vliv na chod oddílu a jeho členů. 6. roj neměl bohaté zkušenosti s dětmi, které by měly speciální vzdělávací potřeby. Grétka byla prvním takovým dítětem. Vedoucí oddílu se nad jejím vlivem zamýšlí takto: „*Je to asi hodně o tom, že musíme přemýšlet nad tím, jak udělat program tak, aby byl zároveň složitější pro ty starší a jednoduše uchopitelnější pro Grétu nebo mladší. Občas se stává, že i malé světlušky pochopí něco, co Gréta ne. Nás to nutí, a je to podle mě dobře, zaobírat se tím, jak třeba jasně a jednoduše vysvětlit složitou věc. Na konci to musí pochopit úplně každý.*“ Při činnosti se pak vedoucí setkávají i nemilým aspektem něčí odlišnosti. „*Co je někdy nepříjemný je vymýšlet, jak udělat, aby nebyla odstrčená. I když na jednu stranu je to nepříjemný, ale na druhou musíme přemýšlet nad tím, aby byly fakt všechny děti zapojeny.*“

Při odpovědi na další dotaz, zda jsou ostatní členi ovlivněni tím, že je v oddíle někdo s Downovým syndromem pak oddílová vedoucí odpovídá takto: *„Asi jsou ovlivněni spíš kladně. Předtím, než jsme jí v oddíle měly, tak se jelo hodně na výkon. Rádi soutěžily. Potom jsme ale díky Grétce, proto, aby si hru užila, přešly na to, že bodování není tolik důležitý. Není důležitý, kdo vyhraje, ale kdo si tu hru užije. Což jsme se asi snažily vždycky, ale díky ní jsme musely víc a myslím si, že holky mají díky tomu jiný pohled na svět. Dokážou lehčeji fungovat s lidma, který jsou v něčem odlišný. Vědí, že s nima můžou úplně v pohodě komunikovat, strávit s nima čtrnáct dní na táboře a tak. Jasně, občas tam je nějaký zaškobrtnutí, ale to je úplně normální.“*

Amélie v kontextu toho, zda má Grétina přítomnost vliv na další členy: *„Já si myslím, že pro některé jo a pro některé ne. Někdy to vůbec nevnímám a vidím, že ostatní taky ne. Beru ji jako jednu z holek a vůbec nemyslím na to, že má Downův syndrom.“* Z pozice její rádkyně loni u skautek a letos u světlušek ale říká, že loni musela brát její rozdílnost v potaz víc. Po dohodě s Annou a paní Komárovou rádkyně při přípravě neměly brát zvláštní ohledy na Grétu, pouze se ujistit, že program chápe. *„Snažily jsme se to tak dělat, ale ve výsledku jsme třeba hodně programů vůbec nezařadily, protože jsme věděly, že by to pro ni bylo moc abstraktní, nebo že by se nemohla dobře účastnit. Přišlo nám blbý dělat program, který by jedna z nich vůbec nemohla dělat. To teď u světlušek vlastně vůbec nevnímám.“*

3.6.7 Vyhledky do budoucna

Ze sběru dat vyplynulo, že Grétina speciálnost neumožňuje klasický přechod mezi věkovými kategoriemi a nastoupení do typických rolí v oddíle, jako je vedení mladších družin světlušek a skautek. Skautský oddíl je ovšem místem, které nabízí mnoho možností do jeho zapojení a Anna sama zmiňuje, že hledání role je součástí dospívání každé rangers. *„Myslím, že pro Grétu je důležitý najít nějakou tu konkrétní roli. U ostatních to bývá tak, že si vyzkoušejí všechno možný, aby si tu roli našly samy. Takže ideální místo v oddíle se hledá pro každýho. Všichni jsme jiný a ten oddíl má plno možností, jak využít svůj potenciál, zájmy a záliby. Grétce s tím hledáním víc pomáháme.“*

Rodiče Gréty zase zmiňují, že 6. roj je pro Grétu jedinou sociální skupinou (kromě rodiny a příbuzných), která s ní jde už od prvního stupně, jelikož mezi prvním a druhým měnila školy. Zároveň ve skautském oddíle zažívá věkovou smíšenost, je někde brána mezi starší,

což je pro ni jedinečné. Co se týče výhledu do budoucna, tak ten je z pohledu rodičů pozitivní. *„Pořád to jde a má to výhled, že by to to šlo i dál. To je asi i víc než jsme doufali. Možná jsme si mysleli, že kolem deseti, dvanácti, třinácti přijde čas, kdy už to dál nepůjde a v tuhle chvíli tam mám nějakou naději, že to ještě nějakou dobu půjde dál a je to dobrý.“*

3.6.8 Gréta součástí oddílu

Všichni respondenti, včetně Gréty samotné uvedli, že jsou rádi, že chodí do oddílu. Gréta o svém působení ve skautském oddíle říká: *„Chodím ráda... No, co mám ráda, takže to je výprava, tábor a schůzka jako přes počítač.“*. Paní Komárová uvádí: *„No v základu jsme rádi, že tam Gréta může chodit. Máme dojem, že její potřeby tam jsou fakt brány v potaz. Ten oddíl se jí nesnaží nacpat do nějakýho chlívčeka, ale hledá, co ta Gréta potřebuje, ale jak to udělat v kontextu celého oddílu. To je hrozně velký a cenný. Fakt veliký.“*, Anna jako vedoucí jejího oddílu říká: *„Nevím, jsem ráda, že k nám Gréta chodí. Možná je i dobře, že ji nejde někam jasně zařadit. Každý je jinej a všem to rozšiřuje obzory. Na začátku jsem si nebyla schopná představit, že by s námi jela na tábor nebo na výpravu a teď jich s náma absolvovala x a jezdí skoro nejčastěji ze všech.“*

3.7 Odpovědi na výzkumné otázky

ZVO: Jaké jsou faktory ovlivňující členství dítěte s Downovým syndromem ve skautském oddíle?

Na základě dat získaných v průběhu výzkumu je důležitým faktorem vůle rodičů nalézt pro své dítě vhodnou formu neformálního vzdělávání. Dále je třeba vhodný skautský oddíl, kde bude vytvořeno pro dítě bezpečné prostředí a kde bude brán zřetel na jeho potřeby a schopnosti. Začlenění a spokojenost dítěte v oddíle je klíčové pro jeho vůli do skautského oddílu chodit. V neposlední řadě je potom podstatná vůle vedoucích oddílu upravit stávající režim tak, aby zde byl prostor pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, stejně jako chuť spolupracovat s rodiči a dítětem a hledat další možné cesty pro jeho začlenění.

DVO1: Jak probíhalo přijetí dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu?

Přijetí dítěte do oddílu předcházelo zájem rodičů o umístění dítěte do skautského oddílu, jelikož na základě předchozích zkušeností věděli, že prostředí skautského oddílu není založeno na výkonu. Dále věděli, že ve skautském oddíle záleží víc na vztazích mezi dětmi

než na soutěživosti členů, což byly hlavní kritéria pro volbu neformálního vzdělávání jejich dcery. Na základě doporučení vedoucích, kteří vedli jiný oddíl ze stejného střediska, rodiče kontaktovali vedoucí světlušek na celo-střediskové akci. Ze strany oddílu záleželo zejména na vedoucí světlušek, která po seznámení s rodiči a dívkou samotnou tuto pozvala na schůzku.

DVO2: Jak probíhalo počáteční začlenění dítěte do oddílu?

Počáteční začlenění na schůzkách družiny proběhlo mezi skupinu stejně starých děvčat bez větších problémů. Družina dívku s Downovým syndromem přijala bez většího projevení zvědavosti, či pozastavováním se nad její odlišností. Naopak v tomto věku bylo začlenění nejjednodušší, a to ať už co se týče připravovaného programu, tak začlenění do kolektivu. V tomto dětském věku nebyly tolik znatelné rozdíly v mentální či fyzické kapacitě dívky a napříč družinou panovaly přátelské vztahy. V kontextu celého oddílu začlenění také proběhlo velmi dobře. Výzkum reflektuje vznik přátelských pout i napříč věkovými kategoriemi.

Oddíloví vedoucí uvádí, že dynamika oddílu se změnila z více soutěživého prostředí na méně zaměřené na výsledky, což hodnotí pozitivně.

DVO3: Jak systém skautského vzdělávání ovlivňuje práci s dítětem s Downovým syndromem ve skautském oddíle

Výzkum odhalil, že veřejnost (v tomto případě rodiče potenciálního člena) si je vědoma vzdělávání uvnitř skautské organizace a pro rodiče se jedná o jeden z kladných bodů, proč dítě umístit do skautského oddílu.

Dále ovšem bylo zjištěno, že jsou rozdíly mezi skautskými kurzy z doby před cca deseti lety, kdy se pedagogice dětí se speciálními vzdělávacími potřebami nevěnoval téměř žádný prostor, a kurzy současnými. Existuje předpoklad, že se vnímání odlišností změnilo a v současných kurzech je této problematice věnováno více času a energie.

Zároveň z výzkumu vyplynulo, že ne všichni vedoucí pracující s dětmi, které mají speciální potřeby, prošli alespoň nějakým skautským vzděláváním, ač přiznávají, že by jim pravděpodobně v práci s mládeží pomohlo.

DVO4: Jak rozdělení věkových kategorií ve skautské výchovné metodě ovlivňuje členství a roli dítěte s Downovým syndromem v rámci skautského oddílu?

Ano, věkové role ovlivňují členství dítěte s Downovým syndromem ve skautském oddílu. Ze získaných dat vyplynulo, že nejmladší věková kategorie je prostředím, kam se dítě s Downovým syndromem může začlenit bez větších problémů a může se jednat o vhodnou formu neformálního vzdělávání. Přechod mezi věkem světlušky/vlčete a věkem skautským je obdobím, kdy ve spojení s věkem dětí (jedenáctého až třináctého roku) může docházet k částečnému vyčlenění dítěte s Downovým syndromem z kolektivu z důvodů více se projevujícího rozdílu v mentální a tělesné kapacitě dospívajících. Zde hraje značnou roli vůle vedoucích, rodičů a ostatních členů podílet se na nalezení nové role a pozice pro dítěte s Downovým syndromem. Při přechodu kategorií skautů a roverů/rangers dochází k opětovné změně role dětí v oddíle. Je to věk, kdy si každý z dospívajících hledá svoje postavení a při dobré spolupráci je dobře možné nalézt správnou roli i pro člena s Downovým syndromem.

DVO5: Jaký má členství dítěte s Downovým syndromem vliv na ostatní členy oddílu?

Na základě výzkumu lze konstatovat, že se celý oddíl přeorientoval ze soutěživého prostředí na prostředí, které se snaží co nejvíce reflektovat potřeby a zájmy každého ze svých členů. Vedoucí byli donuceni smýšlet při přípravě programu inkluzivněji a přesvědčovat se, že je program pochopitelný, zvládnutelný a zábavný pro všechny. Více se zapojoval společný program, kde si každá věková kategorie mohla najít pro sebe vhodnou činnost.

Společně s výše zmíněným se všichni v oddíle naučili fungovat s osobou, která je v něčem odlišná a zjistili, že mají mnoho společného, takže spolu mohou velmi dobře fungovat.

DVO6: Jak členství ve skautském oddíle ovlivnilo rozvoj dítěte s Downovým syndromem?

Je těžké přesně diferenciovat, co přesně je vliv skautského oddílu, jelikož rozvoj dítěte je komplexní jev. Data vyplývající z výzkumu nám ovšem ukazují, že všichni zúčastnění vidí velký posun zejména v oblasti samostatnosti, dále zodpovědnosti za sebe, své věci nebo za připravenou práci. Zvýšení nezávislosti na rodičích je další z aspektů, které u dítěte s Downovým syndromem hrají pro budoucí život důležitou roli.

Zároveň se jedná o sociální skupinu, která umožňuje věkovou smíšenost a každý se tak dostane do pozice staršího, což je pro dítě s postižením zkušenost, kterou v mnoha kolektivech nezažívá.

Závěr

Výzkumným cílem této bakalářské práce bylo zjistit jaké jsou možnosti celkové podpory komplexního vývoje dětí s Downovým syndromem prostřednictvím skautingu, nahlédnout na jednotlivé názory všech zúčastněných. Dílčím cílem potom bylo zkoumání jednotlivých faktorů, které pozitivně či negativně ovlivňují možnosti skautského oddílu. Výzkumný problém byl vymezen zkoumáním začlenění dítěte s Downovým syndromem do skautského oddílu se zaměřením na pohled rodičů na členství jejich dítěte ve skautském oddíle, pohled vedoucích v kontextu celého kolektivu, ale také hodnocení samotného dítěte s Downovým syndromem. V rámci výzkumu se prokázalo, že všichni aktéři – dítě, rodiče, vedoucí oddílu, rádkyně byli důležitými postavami, jelikož každá z nich nabízela jiný úhel pohled, měla trochu jiné zkušenosti a teprve dohromady vytvořili vyčerpávající obraz o zkoumané situaci. Ze zkoumání vyplynulo, že spolupráce na straně rodičů se stranou vedoucích oddílu zakládá předpoklad pro úspěšné a vyhovující členství dítěte s Downovým syndromem. To jak dítěti, tak oddílu přináší mnoho užitečného. Matka dítěte sama zmínila, že spolupráce s oddílem a snaha vedoucích o nalezení specifické pozice vedla k tomu, že členství nadále pokračuje. A to přesto, že se původně rodiče domnívali, že by to nebylo možné, dokonce až do pokročilého věku jejich dcery.

V rámci výzkumu jsem došla k několika poznatkům, které bych ráda navrhla jako doporučení pro stávající praxi. Na základě informací shromážděných o skautských oddílech lze konstatovat, že se jedná o prostředí, které může být velmi vhodné pro děti s Downovým syndromem. Jedná se o prostředí, kde je vzdělávací systém založený na učení ze zkušeností, což je pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami často nejefektivnější způsob osvojení nových znalostí a dovedností. Jedná se o prostředí s velkou diversifikací aktivit a je možné program zcela upravit na základě individuálních potřeb členů. Jedná se o prostředí, kde spolu děti vyrůstají po dobu několika let, pravidelně se setkávají a poznávají, oddíl tedy může být místem, kde dochází k budování pevných vztahů a kde děti vědí, co od sebe mohou očekávat. Kolektiv je zde založen na družinovém systému, týmovosti a spolupráce bývá rozdělena na jednotlivé úkoly, kde každý využije své silné stránky. Dalším důležitým bodem je budování samostatnosti, které děti navštěvující skautský oddíl získávají, zejména pokud se účastní

výprav a táborů. Zde lze konstatovat, že pro děti s Downovým syndromem je tento bod velmi podstatný, jelikož nemají mnoho dalších příležitostí svou samostatnost rozvíjet. Z rozhovorů s vedoucími a rodiči dítěte vyšlo jasně najevo, že zejména mladší věková kategorie světlušek/ vlčat je pro děti v Downovým syndromem velmi vyhovující a je dobrou volbou mimoškolní aktivity. V tomto období často dochází k začlenění do kolektivu mladších dětí, aktivity jsou vytvářeny pro děti do cca 12 let věku a děti s Downovým syndromem mají předpoklady účastnit se programu s ostatními bez větších potíží. Při přechodu do vyšší věkové kategorie nastává změna v obsahu programu, který nabývá abstraktnějších obrysů, které mohou být pro dítě s Downovým syndromem obtížněji uchopitelné. V tomto okamžiku je důležitá role vedení oddílu a to, jak přistoupí k hledání nejlepšího řešení pro všechny zúčastněné.

Mezi skutečnosti, které při výzkumu vyšly najevo, patří menší rozsah skautského vzdělávání na práci s dětmi s Downovým syndromem, než jsem předpokládala. Jasným doporučením je tedy věnovat více času metodice práce s dětmi s Downovým syndromem napříč vzdělávacími kurzy, a to s důrazem na praktické znalosti, které skautští vedoucí potřebují.

V závěru bych ráda refletovala vztah mezi respondenty a mnou – výzkumníkem. Výzkum probíhal v prostředí, které mi je blízké a s některými z respondentů mě váže přátelský vztah. Pro účely výzkumu jsem se snažila být co nejvíce objektivní a při zpracování dat vycházet pouze z dat sesbíraných v průběhu výzkumu, nepromítat do něj své osobní zkušenosti. Tato snaha byla, myslím, naplněna.

Seznam použitých informačních zdrojů

Odborná literatura

ČADILOVÁ, Věra, Hynek JŮN a Kateřina THOROVÁ, 2007. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-319-2.

ČERNÁ, Marie, 2015. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3071-7.

JANKA, Otto, [2009]. *Čas skautů*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov. ISBN 978-80-7415-013-5.

MICHALÍK, Jan, 1999. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-981-6.

PUESCHEL, Siegfried M. a Mária ŠUSTROVÁ, ed., 1997. *Adolescents with Down Syndrome: toward a more fulfilling life*. Baltimore: Paul H. Brookes Publ. Co.

SELIKOWITZ, Mark, 2005. *Downův syndrom: definice a příčiny, vývoj dítěte, výchova a vzdělání, dospělost*. Přeložil Dagmar TOMKOVÁ. Praha: Portál. Rádci pro zdraví. ISBN 80-7178-973-9.

STRUSKOVÁ, Olga, 2000. *Děti z planety D.S.* Praha: Nakladatelství G plus G. Zde a nyní. ISBN 80-86103-31-5.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin, 1991. *Základy junáctví: Návod pro výchovu čes.mládeže na základě systému sira R.Baden-Powella "Scouting" a za laskavého přispění četných odborníků*. 3.nezm.vyd.podle 1.vyd.v r.1912. Praha: Merkur. ISBN 80-7032-001-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠANTORA, Roman, 2012. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák - TDC. ISBN 978-80-86825-72-4.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva, 2011. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.

ŠUSTROVÁ, Mária, c2004. *Diagnóza: Downov syndróm*. Bratislava: Perfekt. ISBN 80-8046-259-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VALENTA, Milan, 2013. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-187-6

VALLORY I SUBIRÀ, Eduard, 2016. *Světový skauting: výchova ke globálnímu občanství*. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-7501-097-1.

Odborné publikace

BERNOLDOVÁ, Jana, STRNADOVÁ, Iva, ADAMČÍKOVÁ, Zdeňka: *Etické aspekty výzkumu zahrnujícího osoby s mentálním postižením*, Speciální pedagogika, 2018

KNOTOVÁ, Dana: *Neformální vzdělávání dospělých ve volném čase*. in Vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení. Sborník ÚPV u11, 2006. Brno: FFMU, 2006, s. 67.

Internetové zdroje

MILLER, Kimberly D., SCHLEIEN, Stuart J.: *A Community for All Children: a Guide to Inclusion for Out - of School Time*, 2000, dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Kimberly_Miller10/publication/237079822_A_community_for_ALL_children_A_guide_to_inclusion_for_out-of-school_time/links/00b4951b5ec3a0b60c000000/A-community-for-ALL-children-A-guide-to-inclusion-for-out-of-school-time.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2009. Klíčové faktory ovlivňující inkluzi dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami do zájmového a neformálního vzdělávání [online]. 2009. Klíče pro život. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1259751364.pdf>

Scouting: An Educational System, World Scout Bureau, 1998, dostupné z:
https://www.scout.org/sites/default/files/library_files/ScoutEducSyst_E.pdf

Stanovy Junáka-svazu skautů a skautek ČR, 2014, dostupné z:
http://www.skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka_0.pdf

VOŇAVKOVÁ, Věra: Tichou poštou, 2014, dostupné z:
<https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/476-tichou-postou?autologin=1>

Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*., dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Struktura výzkumu

Příloha č. 2 – Souhlas zákonného zástupce

Příloha č. 3 – Rozhovor s Annou Peřinovou

Příloha č. 4 – Rozhovor s Amélií Dvořákovou

Příloha č. 5 – Rozhovor s Kateřinou Komárovou

Příloha č. 6 – Rozhovor s Grétou Komárovou

Příloha č. 1

Tématická struktura:

1) Přijetí do oddílu

- Proč skautský oddíl?
- Kontakt na 6. roj?
- Věkové zařazení
- Komunikace s vedením

2) Zdroje informací pro práci s dětmi s Downovým syndromem

- informovanost rodičů o skautském vzdělávacím systému
- skautský vzdělávací systém – práce s dětmi s Downovým syndromem

3) Zapojení do kolektivu

- vnímání odlišnosti
- zapojení do družiny světlušek, skautek, rangers

4) Přejít mezi věkovými kategoriemi

- průběh přechodu mezi věkovými kategoriemi
- možné řešení
- spolupráce vedení a rodičů

5) Vliv oddílu na rozvoj dítěte s DS

- samostatnost
- zodpovědnost
- věkově smíšený kolektiv

6) Ovlivňuje přítomnost dítěte s DS skautský oddíl?

- soutěživost
- bezpečné prostředí
- jinakost mezi námi

7) *Vyhlídky do budoucna*
- hledání role

Příloha č. 3 – Rozhovor s Annou Peřinovou

Přepis rozhovoru

Poznámka: Z důvodu zachování anonymity respondenta byla použita fiktivní jména všech figurujících osob. Otázky výzkumníka jsou v textu zvýrazněny.

Jméno: Anna Peřinová

Věk: 27 let

Zaměstnání: státní správa

Počet let v oddíle: 18

Počet let ve vedení: 12

Děkuju, že se účastníš výzkumu do mé bakalářské práce, chtěla bych se tě na začátek zeptat, jestli ti nebude vadit, když budu pořizovat audiozáznam na diktafon?

Nebude to vadit.

Audiozáznam bude heslem zabezpečený na mém telefonu a počítači, takže k němu nebude přístup pro nikoho cizího. Zároveň budu vytvářet písemný přepis, ten ti posléze pošlu, aby bylo jasné, že se vším souhlasíš.

Dobře.

Na začátku bych se tě chtěla zeptat, jak došlo k tomu, že do vašeho oddílu začalo chodit dítě, které má Downův syndrom?

Celé to vzniklo tak, že Grétky bráchové chodili do oddílu vodáků a pro Grétu chtěli rodiče něco podobného, ale vodácký oddíl by pro Grétu nebyl to pravý. Bylo by to moc riskantní, fyzicky náročný a trochu drsný. Jejich vedoucí vlastně dala jejím rodičům kontakt na mě. Na Rozloučení s prázdninami (akce celého střediska, pozn. autora) před těmi šesti rokama mě paní Komárová odchytila, představila mě Grétě, mě představila Grétu a pak jsme se ještě seznámili s Jardou, chvíli mi říkal o Grétu a tím to vlastně začalo. Já jim řekla, že to zkusíme, že uvidíme.

Měl váš oddíl nějakou předchozí zkušenost s dítětem se zdravotním postižením?

Měl, ale bylo to poměrně krátká záležitost a už je to hodně dlouho. Chodila k nám do světlušek holčička, a ta byla po dětský mozkový obrně, myslím. Byla trochu zvláštní. Měla problémy s rovnováhou, na výpravách měla někdy v noci nehodu, když to neudržela a počurala se. Moc si toho ale nepamatuju.

K tomu jsme pak měly zkušenost s Bárou Motalovou.

Dobře, k téhle zkušenosti bys mohla říct něco víc?

Bára k nám přišla s tím, že byla psychology a doktory nazývaná zlobivým a nezvladatelným dítětem. Až třeba po roce v našem oddíle – to byla v druhé třídě, tak konečně psychologové, speciální pedagogové a doktoři přišli na to, že má ADHD. Po plno lítání po doktorech. To mi přijde, že je hrozně pozdě. Do té doby s ní měli fakt velké problémy.

Jaká byla tvoje očekávání potom, co vás kontaktovali rodiče?

Něco málo jsem si dovedla představit, trochu informací jsem měla. Hned po schůzce s rodičema jsem si ale začala hledat věci na internetu, jak s dětma se syndromem pracovat, co od nich očekávat a tak. Je ale důležitý, že každý dítě je tady trochu pokus-omyl, protože každý je úplně jiný. To platí i pro zdravý děti. V tu chvíli jsme se s rodičema domluvili na tom, že to nějak zkusíme a když to nepůjde, tak zkusíme jinej způsob a uvidíme.

Jaká je tvoje zkušenost se skautským vzděláváním?

Absolvovala jsem dvakrát rádcovský kurz, jednou cca ve dvanácti, podruhé jako rangers. Potom jsem absolvovala čekatelský kurz a ještě jsem absolvovala vůdcovský kurz, ale ten jsem nedokončila.

Myslíš si, že tvoje skautské vzdělání nějak ovlivnilo tvůj přístup k dítěti, které má speciální vzdělávací potřeby?

Ne.

Mohla bys to trochu rozvést?

Já pokud si pamatuju, tak jsme se o tom vůbec, ale vůbec nebavily. Vůbec nezazněla možnost, že by v oddíle bylo dítě, který by mělo specifický potřeby. Matně si vzpomínám, že se o tom nikde nemluvilo.

A kdy jsi se těchto kurzů účastnila?

Tyjo, je to dlouho. Na vůdcovkách jsem byla v roce 2010, a rok předtím na čekatelkách.

Myslíš si, že teď se by mohla být situace jiná?

To nedokážu osobně posoudit, protože jsem dlouho na žádném kurzu nebyla. Bavila jsem se ale s lidma, co byli na kurz nedávno a tam se tomu čas věnoval. Asi to teď bude čím dál tím víc aktuální. Přejde mi, že i ve školství je to stále aktuálnější téma.

Pokud bys tedy mohla shrnout odkud jsi čerpala informace o práci s dítětem s Downovým syndromem, o jaké by se jednalo?

Především její rodiče, potom jsem měla informace od Franty. To je manžel jedné z našich vedoucích z oddílu, který pracuje ve školství a je dost otevřený různým druhům práce s dětmi. No a pak jsem sama hledala odborné stránky na internetu.

Víš o nějakých publikacích organizace Junák – Český skaut, které by ti pomohly?

Asi ne, já nevím, ono je to už dlouho. Pár informací mi ještě poskytla kamarádka, která studovala psychopatologii, nebo jak se to jmenuje. Nebyla to speciální pedagogika, ale taky vedla dětský oddíl.

Proběhla následně v celém vedení nějaká diskuze, která by reagovala na to, že Gréta začala chodit do oddílu?

Pamatuju si, že jsme se o tom bavily s Hankou, která je učitelka a měla o tom nějaké informace a názory. Bylo to ale spíš o tom, že Gréta měla nastoupit ke mně do družinky a já s ní měla hlavně pracovat. Bylo to hodně na mně.

Jak to vypadalo na společných akcích celého oddílu?

Tam se řešilo, jak Gréta v oddíle funguje, jestli se něco děje. Už se to řešilo v kontextu celého oddílu. Jak jí vysvětlit nebo přizpůsobit program. Hodně jsme na začátku přemýšlely i jak jí uvést do oddílu.

Mohla bys to nějak rozvést?

Jak jsme jí uvedly?

Ano, jak jste k tomu přistoupily.

Já o tom nejdřív dlouho uvažovala a nevěděla moc jak. Nechtěla jsem vzít Grétu a říct dalším dětem „Tohle je Gréta a má Downův syndrom.“ To mi přišlo takový dost zvláštní. Vsadila jsem na to, že na schůzku vezmu Grétu, řeknu „To je Gréta“. No a přišlo mi, že to vlastně děti přijaly. Přijaly to úplně v pohodě. Některý ty starší se zeptaly třeba až po roce. (směje se, pozn. autora). Pamatuju si jak se mě na prvním táboře přišly nějaké skautky zeptat, jestli jako Grétě něco je, jestli je nějak nemocná. (směje se, pozn. autorky).

Pamatuju si jen na jednu další světlušku, která na ní třeba i civěla během schůzek, jinak se nikdo nějak rozdílně nechoval. Všichni jí vzaly. Ten první rok se o ní hodně starala Kája, která byla v tu dobu skautka, o tři roky starší. Ještě stejně stará skautka Kiki. Až jsme si občas říkaly, že by se o ní měl starat i někdo jinej než aby Grétu opečovávaly pořád tyhle dvě.

Na to bych navázala, jak běžné je vytvoření takového pečovatelského vztahu mezi skautkama a světluškama?

Je to docela častý. Když přijde nějaká roztomilá, malinká světluška, tak ty skautky mají tendenci ji opečovávat, nosit (směje se, pozn. autorky).

Jaký si myslíš, že má přítomnost dítěte s Downovým syndromem vliv na chod oddílu?

To je docela zajímavá otázka. Je to asi hodně o tom, že musíme přemýšlet nad tím, jak udělat program tak, aby byl zároveň složitější pro ty starší a jednoduše uchopitelnější pro Grétu nebo mladší. Občas se stává, že i malé světlušky pochopí něco, co Grétka ne. Nás to nutí, a je to podle mě dobře, zabírat se tím, jak třeba jasně a jednoduše vysvětlit složitou věc. Na konci to musí pochopit úplně každej. Taky jsme začaly hodně přemýšlet nad tím, jak daleko jdeme na výpravách. Jakej je tam terén, jak zaměstnat děti během cesty. Pokud se jenom jde, tak Gréta po chvílce začne stávkovat, že jí bolejí nožičky, ale nakonec toho ujde mnohem víc, když nám třeba něco může vyprávět. Ona si pak začne vymýšlet příběh a jde jí to skoro samo. Co je někdy nepříjemný je vymýšlet, jak udělat, aby nebyla ostrčená. I když na jednu stranu je to nepříjemný, ale na druhou musíme přemýšlet nad tím, aby byly fakt všechny děti zapojené.

Jak si myslíš, že jsou ostatní členi dětí ovlivněni tím, že je v oddíle někdo s Downovým syndromem?

Asi jsou ovlivnění spíš kladně. Předtím, než jsme jí v oddíle měly, tak se jelo hodně na výkon. Rádi soutěžily. Potom jsem ale díky Grétě, proto, aby si hru užila, tak jsme přešly na to, že bodování není tolik důležitý. Není důležitý kdo vyhraje, ale kdo si tu hru užije. Což jsme se asi snažily vždycky, ale díky ní jsme musely víc a myslím si, že holky mají díky tomu jiný pohled na svět. Dokážou lehčeji fungovat s lidma, který jsou v něčem odlišný. Vědí, že s nima můžou úplně v pohodě komunikovat, strávit s nima čtrnáct dní na táboře a tak. Jasně, občas tam je nějaký zaškobrtnutí, ale to je úplně normální.

Myslíš, že chození do skautu nějak ovlivnilo Grétin rozvoj? Jak?

Hodně to určitě ovlivnilo její samostatnost. Jede s náma na víkendovou výpravu, kde si sama musí nést batoh. Musí si ho sama na konci zabalit, jen se jí pomůže s nějakejma věcmi. Podíváme se, jestli něco někde nezapomněla. Samostatnost to muselo ovlivnit strašně moc. Já to vidím jako největší přínos skautského oddílu. Měly jsme třeba problémy s jídlem nebo oblečením, ale vždy jsme přišly na jednoduché řešení. Třeba jí doma nadepíšu balíčky s oblečením a jídlem na dny a je to v pohodě. Všichni ji bereme jako součást oddílu a myslím, že by bylo hrozně zvláštní, kdyby teď přestala chodit. Ze začátku jsme se trochu bály první výpravy, prvního tábora a vlastně se už vůbec nebojím, když jede na výpravu. Vůbec to nevnímám.

Popsala bys její roli v oddílu? A třeba změny, ke kterým v její roli docházelo?

Začala jako světluška, byla ve světlušáckém věku, měla kolem sebe stejně staré děti. V podstatě jí chvilku trvalo než tam zapadla. Holky byly hodně hlučný a jí to ze začátku vadilo. Někdy na schůzce seděla a držela si uši, ale v tom se třeba hrozně posunula. Je to zvláštní. Ona by hrozně chtěla být skautka, rangers, být na stejné pozici, jako jsou její vrstevnice. Od začátku jí ale ty holky utíkají, odroustou jí. A ona vždycky vnímá, když je ve skupině na kterou je moc stará. Chce patřit k těm starším, kterým ale třeba u programu nestačí. A někdy ani třeba rozhovorům a zábavě, má prostě jiný záliby.

Součástí skautské výchovné metody jsou jasně rozdělené věkové kategorie. Liší se programem, očekáváním a dalším. Jak vnímáš roli Grétky v těch kategoriích?

Přijde mi, že do těch dvanácti let jsme to docela zvládaly v těch světluškách. Bavilo jí to tam a neměla pocit, že patří někam jinam. Po těch dvanácti, i s nástupem puberty, si začala

víc všimát okolí a navíc si i ostatní světlušky začaly všimát toho, že je starší, ale je pořád s nima. Občas třeba nepochopila něco, co mladší holky ano, nebo odpověděla úplně na něco jinýho. Přejít ke skautkám asi nebyl ideální, tam mi přišlo, že vyloženě nezapadla. Možná kdyby byla v jiné družince. Naše družinka skautek a rangers jsou povahově dost rozdílné. Ty starší jsou víc pohodářky, na výkon moc nejdou. Ty mladší, ke kterým ale Gréta věkově patří jsou soutěživé hodně a moc si to nenesou. Takže kdyby to věkově vyšlo jinak, mohlo by to klapnout líp. Ale to jsou kdyby, kdyby.

Jak to s její rolí v oddíle vypadá teď?

Teď je v družině světlušek na pozici rangers. Rangers pomáhají s přípravou programu. No a ona se schůzek účastní jako světluška a zároveň si jednou za čas připraví hru jako ostatní rangers. Momentálně jsem hodně šťastná, aby se cítila jako dospělá. Jednou z možností je, že dostane šátek jako mají ty starší. Potom by se mohla podílet na chodu tábora, což rangers dělají.

To by mě zajímalo. Je situace, kde by si rangers musela hledat, kde se v tom oddíle cítí dobře a kde v něm chce být běžná?

Některý rangers vědí. Chtějí vést světlušky, chtějí vést skautky, chci to aspoň zkusit. Některý moc nechtějí a nevědí, hledají. Myslím, že pro Grétu je důležitý najít nějakou tu konkrétní roli. U ostatních to bývá tak, že si vyzkoušejí všechno možné, aby si tu roli našly samy. Takže ideální místo v oddíle se hledá pro každého. Všichni jsme jiný a ten oddíl má plno možností, jak využít svůj potenciál, zájmy a záliby. Grétě s tím hledáním víc pomáháme.

V čem si myslíš, že může být skautský hnutí vhodným místem pro někoho, kdo má Downův syndrom?

Skauti se snaží děti rozvíjet ve všech možných směrech. Nabízí to člověku zkoušet, hledat. Většina skautských oddílů funguje pospolu. Světlušky, skautky, rangers i činovnice fungují dohromady. Program musí být upraven pro všechny věkové kategorie, kde může být i přes deset let rozdíl. K tomu mi přijde, že lidi ve skautu se o začátku učeň přijímat ostatní ať už jsou jakýkoliv. Přijímat různé názory a tak.

Setkali jste se s nějakou velkou výzvou související s jejím členstvím?

Teď je určitě výzva její puberta, jako teda u všech dalších (směje se, pozn. autorky). Nebo se nám párkrát stalo, že se na táboře někam schovala, protože jí bylo smutno a my jsme jí nemohly najít. Noční hlídky byly taky ze začátku výzva.

Jak to s nima teď vypadá?

Zvládá je stejně jako ostatní. Klademe větší důraz na to, aby tam byl někdo starší s ní a pak to proběhne v pořádku. Jo a teda největší výzva ze všech je jí vždy probudit! (směje se, pozn. autorky)

Taky jsme postupně přišly na to, jak s ní řešit výměnu oblečení. Nemá v tom největší pořádek a občas se třeba čtyřikrát za den převlékla tričko a hrozně rychle si všechno zašpinila. Teď máme předem připravené balíčky a vždy je s ní vždy vyměníme. Tím se pohlídá, co zrovna má a nosí. Celkově musíme víc dávat pozor na úklid, pořádek ve věcech apod. Celkově je ale vidět, že je čím dál tím víc samostatná a jednotlivé pokroky jsou fakt vidět.

Něco na závěr tě napadá?

Nevím, jsem ráda, že k nám Gréta chodí. Možná je o dobře, že ji nejde někam jasně zařadit. Každý je jinej a všem to rozšiřuje obzory. Na začátku jsem si nebyla schopná představit, že by s námi Gréta jela na tábor nebo na výpravu a teď jich s náma absolvovala x a jezdí skoro nejčastěji ze všech.

Děkuju za účast v rozhovoru.

Příloha č. 4 – Rozhovor s Amélie Dvořákovou

Přepis rozhovoru

Poznámka: Z důvodu zachování anonymity respondenta byla použita fiktivní jména všech figurujících osob. Otázky výzkumníka jsou v textu zvýrazněny.

Jméno: Amélie Dvořáková

Věk: 18 let

Škola: gymnázium

Počet let v oddíle: 4

Počet let ve vedení: 9

Na začátek bych se tě chtěla zeptat, zda je v pořádku, pokud bude pořízen audiozáznam na diktafon?

Ano, je to v pořádku.

Záznam bude zabezpečený na mém počítači pod heslem. Není k němu volný přístup a následně budou všechna data v mé bakalářské práci anonymizována.

Dobře.

Ráda bych se tě zeptala, co jako rádkyně skautské družiny děláš?

Jo, já připravuji program na schůzky, dohlížím tam na ty děti, dohlížím tam na ně a hraju je s nima.

Kdo jsou členky tvé družiny?

Světlušky, holky do 6- do 12 let.

V oddíle jsou další družiny – skautská (holky od 12ti do 15ti let), rangers, kam patřím i já (holky od 15ti do věku oldskautů).

Bylo by možné říct, jak moc je váš oddíl propojený? Jaký program mají družiny zvlášť a jaký společně?

V průběhu roku spíše odděleně, týdenní schůzky jsou samostatně pro každou družinu zvlášť, ale jednou měsíčně máme schůzky pro světlušky i skautky dohromady, na měsíční výpravy vyrážíme společně a v létě se koná čtrnáctidenní tábor, kde je program hodně promíchaný a děvčata tráví téměř všechnen čas společně.

Na společných akcích je program propojený pro všechny děti?

Ano, je pro všechny.

V další otázce bych se tě chtěla zeptat, zda jdi absolvovala nějaký skautský vzdělávací kurz?

Ne, neabsolvovala.

Myslíš si, že by absolvování nějak změnilo přístup k tvojí práci?

Asi by mi to pomohlo, že by mi to třeba víc motivovalo, že bych potom měla víc a lepších nápadů a že vlastně jsem byla teď už ze schůzek docela unavená. Vlastně mi ta karanténa trochu pomohla, tím, že nemohly být schůzky. A na kurzu bych získala nové zapálení a pomohlo by mi to s připravováním programu.

Když připravuješ program, co za faktory bereš v potaz? Co se týče lidí, pro který program připravuješ?

Beru to tak, že program připravuju pro světlušky (od 6ti do 12ti let). Na schůzky s námi chodí i Gréta, ale Anna mi po domluvě s paní Komárovou řekly, abych v tom programu nebyl brán ohled jen na Grétu, abychom si ověřily, že program pochopí, ale ptát se spíš „Holky, chápete to?“ nemluvit přímo na ní a Gréta se těch schůzek účastní jako světluška, i když není světluška a hraje s námi hry, ale měla by tam být trochu jako vedoucí, takže si občas připravila nějaký program, ale příprava je primárně zaměřená na světlušky.

Program je pro světlušky a k tomu tam je Gréta. Jak jste dospěly k tomu, že Gréta bude chodit na schůzky se světluškama a ne se svojí věkovou kategorií?

No bylo to tak, že Gréta začala v 8 letech chodit se světluškama, ve věku 12ti let, kdy klasicky děti přecházejí do skautů, tak ještě zůstala mezi mladšíma a potom jsme si všimly, že si s holkama moc nerozumí, její kamarádky odcházely do skautek a nové světlušky jí neznaly a zjistily jsme, že se tam Gréta necítí tak dobře a moc si s nima nepovídá a ona sama

nám říkala a dávala signály, že by chtěla být mezi staršíma. Další rok přešla do skautské družiny, kam chodila rok, ale moc to nefungovalo. Holky měly svoji partu, byl tam hodně vidět rozdíl v jejich zájmech, toho, co je bavilo a Gréta byla trochu na okraji. Často se stávalo, že dobře nechápala program, i když jsme se snažily ho vysvětlit, dávaly jsme pozor na to, aby to pochopila, tak třeba řekla, že to chápe, i když to tak nebylo, nebo já nevím nebo se pak ukázalo, že to nepochopila. Napadlo nás, že by se mohla vrátit zpátky ke světluškám, kde jí ty aktivity bavily víc, mohlo by jí to víc bavit a víc by si užila program, protože bylo vidět, že na těch skautských jí povídání, zamýšlení nad něčím nebaví a chtěly jsme, aby tam měla jinou pozici, protože byla starší, takže si začala na některé schůzky připravovat program, což se naučila už na těch schůzkách skautských.

Jaký jsou hlavní rozdíly mezi tím programem pro světlušky a skautky?

Myslím si, že v tom světlušáckým je rozdíl třeba v tom, že jich je na schůzkách hodně. Hrajou se hodně jiné hry, často nějaké běhací, na vybití energie, holky se vyřáděj, vykřičí, furt hodně nějaké energetických her. Přijde mi, že povídací programy my neděláme skoro vůbec, protože malé holky to nebaví. Což je ale zase vidět, že Grétu by takový programy občas bavily. Ne moc dlouho, ale nějaké kratší jo.

Na skautských schůzkách je právě většina her takhle na přemýšlení, diskuze děláme, hrajeme hry se složitějšíma pravidlami. Důležitá je improvizace, logický přemýšlení, abstraktní uvažování.

Kdo se vlastně dohodnul na tom, v jaký skupině Gréta bude?

Anča, Grétina mamka, která se domlouvala s Grétou samou.

Nevíš, jak funguje proces přípravy Grétiných her, které jsi zmiňovala?

Jo, určitě jí musíme říct vždy týden předem, ale to je jasný a vlastně to musíme říct i její mamce, potom připravuje program doma společně s rodičema nebo bráchama. Většinou jsou ty její programy dobrý, akorát jsem si všimla jednoho problému. Při vysvětlování programu loni na skautských schůzkách bylo ticho, protože ten kolektiv je klidnější a ona to mohla v pohodě vysvětlit. Občas si třeba přinesla i nákres pravidel tý hry a tím jsme to pochopily úplně v pohodě, to mi přišlo supr. No, takže na skautskejch to skoro vždy uměla vysvětlit a hru jsme pak hrály. Teď na těch světlušáckejch je jiná atmosféra, je tam větší hluk, holky

jsou hlasitější a rozjívenější, tak Gréta má problém se prosadit a když se snaží program vysvětlit, mluví najednou hodně potichu, i když normálně mluví nahlas. Podle mě se asi stydí, nebo trochu bojí, najednou je horzně potichu a skoro není schopná ten program vysvětlit, tak jí s tím občas musíme pomoci my ostatní vedoucí. Ty hry pak ale většinou bývají dobré.

Co bys řekla, že Grétě navštěvování skautského oddílu přináší?

No, pokud mám být upřímná, tak mi přijde, že předtím (když byla světluška), jak i říkala její maminka jednou, že oni byli jako rodiče hrozně rádi, když viděli, že Gréta sama zvládne nést svůj batoh a jít na výpravu. Přijde mi, že před pár lety si to moc užívala, měla tam kamarádky ve stejném věku, cítila se dobře mezi světluškama, ale poslední dva roky si nejsem jistá, jestli jí to něco dává, protože mi přijde, že se skautkama se na schůzkách nudila a moc mezi ně nezapadala a teď světlušky jí taky úplně neberou. Možná ještě míň než skautky. Taky si všímám toho, že jak je teď v pubertě, tak si třeba vezme mobil a najednou začne poslouchat písničky, což mi jí pak řekneme „teď ne Gréti, jsme na schůzce, písničky poslouchej spíš doma.“ No, takže mi teď poslední dva roky přijde, že jí to tolik nebaví a že už tam k sobě nikoho nemá.

Přijde ti, že její přítomnost má nějaký vliv na další děti v oddíle?

Já si myslím, že pro některé jo a pro některé ne. Někdy to vůbec nevnímám a vidím, že ostatní taky ne. Beru ji jako jednu z holek a vůbec nemyslím na to, že má Downův syndrom. Občas je to ale, i když nevím, jestli to souvisí s tím Downovým syndromem, že vidím, jak jí holky někdy neberou. Hlavně u světlušek to je teď vidět, ony jak jsou dětsky upřímný, tak řeknou svůj názor a ptají se „proč tady s námi Gréta je“, „vždyť je starší“, „proč chodí s náma“ a když řekneme, že je tam s námi vedoucími a pomáhá s programem, tak je stejně na některých vidět, že nechápu, proč tam je a co má teda za roli. Někdy mi fakt přijde, že ji až třeba trochu odstrkují a neberou ji mezi sebe, protože je o hodně starší než ony.

U skautek jsem zase řešily jiné věci. Třeba na táboře máme takovou věc, co se jmenuje whitehouse (větší společný stan, pro cca 8 lidí, normálně se spí v podsadových pro 2). Vždy v něm mohla spát skautská družina, takže my jsem ho „zdělily“ po předešlé družině a když jsme se staly rangers, nabídly jsme ho skautkám, kam chodila i Gréta. Podmínka byla, že by

tam byla celá družina a i přesto, že o to původně hodně stály, tak se nakonec rozhodly proti a myslím, že to souviselo s Grétkou.

No a potom jsem si toho rozdílu hodně všímala když jsem loni chystala program na skautské schůzky, protože nám Anča řekla, že ho máme dělat normálně, nesnažit se na Grétku brát nějaké velké ohledy, jen se snažit ujistit, že všichni chápou, co se bude dělat. Snažily jsme se to tak dělat, ale ve výsledku jsme třeba hodně programů vůbec nezařadily, protože jsme věděly, že by to pro ní bylo moc abstraktní, nebo že by se nemohla dobře účastnit. Přišlo nám blbý dělat program, který by jedna z nich vůbec nemohla dělat. To teď u světlušek vlastně vůbec nevnímám.

Anča se teď domlouvala s paní Komárovou, že vidí, že neví, jestli Grétu schůzky teď baví a domlouvaly se, že by jeden týden v měsíci chodila se světluškama, jeden se skautkama, pak má jeden týden capoeiru a ten poslední je společná stejně. A to se mi líbilo, sice nevím, jak by to bylo s jejím kolektivem, kamarádama, ale zase mezi skautkama by se cítila dobře, protože ví, že tam věkově patří a mezi světluškama by jí víc bavil ten program. To ale nevím, jestli se na to přejde.

Vnímáš nějaké změny, které se týkají její role v kolektivu v průběhu celého skautování?

Ze začátku mi přijde, že nikdo nevnímal, že by měla ten syndrom. Byla světluška, braly jsme jí jako světlušku, bylo to v pohodě. Programy jí bavily, měla tam kamarádky. Přijde mi, že od chvíle, kdy se dostala do věku, kdy by měla být skautka, nebo o rok později to pro ní i pro nás začalo být náročnější. Nevěděly jsme jak s družinama, programem, ale fakt ty roky předtím mi přišly super. Hlavně ona si to užívala.

Vnímalas nějaké rozdíly mezi tím, jak se ke Grétě choval kolektiv její družiny světlušek a vás, v té době skautek?

Myslím, že my jsme se k ní chovaly normálně, jako k ostatním dětem. Světlušky jako ke člence družinky, normálně jí braly. Potom, co za nima přešla do skautek, s ročním odstupem se mi zdálo, že se projevíly rozdíly. Chovaly se k ní pěkně, ale bylo vidět, že už není součástí té party. Pokud s ní byl někdo v týmu, tak to třeba bral jakou nevýhodu ve sportovní hře, ale nic neřekly a naopak se jí snažily pomáhat. No a po návratu k mladší družině světlušek – ty

mi přijde, že jí vlastně neberou skoro vůbec. Nepatří ani mezi ně, ani pořádně mezi vedoucí. Navíc třeba občas nepochopí nějakou hru a hned komentují, že „je starší, tak proč to nechápe“, nebo třeba i řeknou „že jí nechtěj c týmu“.

Napadají tě nějaké konkrétní věci, které jí přineslo to, že chodila do skautu?

Podle mě jí to určitě pomohlo v tom být samostatná, starat se sama o sebe. Myslím si, že (to říkala její mamka), ale doktoři jim řekli, že se zastaví ten věk v hrozně nízkým čísle a nebude schopná nic dělat, ale když jí poprvé viděli s batohem na zádech, jak jede na výpravu + když se po dokonce naučila sama zabalit, tak jim to prý udělalo hroznou radost a to úplně chápu. Sama někde zvládne být sama, hrát noční hry, mít hlídku v noci, uvařit jídlo při kuchyňské službě. Fakt jí to asi pomohlo v tom, že minimálně ve světluškovském věku měla spoustu kamarádek. Vytvořilo se tam vlastně i pouto mezi některýma staršíma z naší družiny – Kiki si s ní fakt dlouho rozuměla, hodně jí pomáhala, byla tam až takovej pečovatelskej vztah. To se pak změnilo i s tím, jak Gréta vyrostla a začala být v pubertě.

Co podle tebe tvoří skautský oddíl prostředím vhodným pro dítě s postižením?

Myslím si, že náš oddíl je hodně tolerantní, že fakt bereme všechny děti a přijde mi, že se hodně snažíme, aby se každý dítě cítilo dobře a bezpečně. Aby program vyhovoval fakt všem. My se fakt soustředíme na to, aby to všechny bavilo a všechny se měly dobře.

Děkuju za účast v rozhovoru.

Příloha č. 5 – Rozhovor s Kateřinou Komárovou

Přepis rozhovoru

Poznámka: Z důvodu zachování anonymity respondenta byla použita fiktivní jména všech figurujících osob. Otázky výzkumníka jsou v textu zvýrazněny.

Jméno: Kateřina Komárová

Věk: 42 let

Rodič dítěte ve skautském oddíle

Nejprve bych se tě ráda zeptala, jestli souhlasíš s tím, že budu náš rozhovor nahrávat na diktafon?

Souhlasím.

Audiozáznam bude zabezpečený na mém telefonu a počítači, které jsou oba zaheslované a nikdo se k nim nemůže volně dostat.

Ano.

A všechna důvěrná data sesbíraná pro mou bakalářskou práci budou anonymizované.

Dobře.

Moje počáteční otázka je, jestli bys mi mohla přiblížit, o jakých volnočasových aktivitách jste přemýšleli, když jste se začali zabývat Grétiným neformálním vzděláváním?

Hledali jsem aktivity, který nebudou založený na soutěži, protože jsme počítali s tím, že speciálnost ji v mnoha věcech omezuje a ve většině věcí nebude rozhodně schopná dosahovat takových výkonů jako její vrstevníci, takže jsme si říkali, že něco rovnou založeného na výkonu nebude fungovat. Není nám blízká hudba a ani Gréta nevykazovala, že by jí byla blízká, takže jsme tušili, že tímhle směrem moc nemá smysl se ubírat. Nepozorovali jsme zvláštní výtvarný talent, takže nějaké zaměření typu ZUŠ taky ne. Jednak to je výkonový, ale bývají tam učitele, kteří dokážou pracovat nevýkonově, ale nepřišlo nám, že by se jednalo o věci, ke kterým Gréta nějak tíhla a zajímali jí.

Do skautu chodili její dva bráchové a my jsme věděli, že to je místo, které má za cíl spíš to, aby se ty děti a posléze dospívající učili dobře spolu fungovat, sami se o sebe postarat, postarat se o jiný a to nám přišlo, že je něco, co se Gréta může učit, bude jí pro život velmi prospěšný, ale současně, že nebude celou tu skupinu strhávat k něčemu nedostatečným. To, že ona tam bude, může být prospěšný jak pro ni, tak pro ty ostatní.

Fajn nám přišlo, že skaut není drahej, jako kroužek/ koníček, taky to byl jeden z faktorů.

Hodně důležitý pro nás taky bylo, že skauti jezdí v létě na tábory. My jsme chtěli, aby Gréta jezdila o prázdninách na tábory, ale nechtěli jsme ji jen tak poslat s někým, koho nezná a kdo nezná ji. Přišlo nám, že skaut, kde se děti scházejí v průběhu celého roku, tak se tam vybudují vztahy, Gréta pozná lidi, kteří tam jsou. Oni poznají Grétku, zjistí, jaká je a co zvládne a ten tábor potom může být takový přirozený vyústění. Dobrý.

Má Gréta nějakou další zájmovou aktivitu kromě skauta?

Jo, dělá capoeiru, ale s tou teda začala o dost dýl než se skautem. Od prvního stupně dělá skaut a capoeiru až teď dva/tři roky zpátky. No a ta byla spíš náhoda. Viděli jsme, že skaut je jednou týdně, což je dobrý, ale ještě by měla čas na něco a ona si sama nedokáže budovat vztahy tak, že by se třeba domluvila se spolužačkou a viděly se po škole. Buď jí takovou věc zařídíme vyloženě my, ale ona sama takovou věc nedokáže. Proto jsme si říkali, kromě toho skauta by bylo dobrý ještě něco. Aby to nebylo tak, že jde jednou za týden schůzku a další čtyři všední dny nemá jak se potkat s vrstevníkem a ta capoeira do toho hezky sedla.

Jak jste při výběru neformálního vzdělávání pro vaše dítě uvažovali o začlenění do smíšeného kolektivu nebo naopak do aktivity pro děti s postižením?

Dlouhodobě se snažíme řídit doporučením, který nám dali ve speciálně-pedagogickém centru, že je dobrý ty věci kompenzovat. To znamená, že když bude Gréta integrovaná ve škole s dětmi bez postižení, tak ve volném čase by měla mít nějaký kontakt zase se sjezma vrstevníkem, který má nějaké postižení a naopak, když bude ve speciální škole, tak by bylo fajn, aby se to ve volném čase kompenzovalo kontaktem s vrstevníkem. O to se teda snažíme, i když to není vždycky jednoduchý, ale v nějaký míře to tak třeba teď je. Gréta chodí do sice běžný základky, která má ale všechny třídy zřízený podle paragrafu šestnáct,

jsou to ty speciální třídy a ve volném čase má capoeiru, která je s dětma bez postižení a skaut, kterej je taky s holkama bez postižení.

Skaut se podle mě na venek neprofiluje jako „přijmeme i dítě s postižením“. Myslím, že v základní myšlence je „přijmeme všechny“, ale moc tam nevnímám tuhle otevřenou cestu. A třeba capoeira, tam jsme se na začátku setkali i s odmítnutím, že děti se zdravotním postižením nepřijímají, ale pak jsme zkusili ještě jinej osobnější způsob, a pak jí přijali. Ta jejich skupina není a priori integrující oddíl, nebo něco takovýho. Není to tak, že by dopředu říkali „my zvládneme každý dítě“.

Dokázala bys říct, jaký má na Grétu vliv její chození do skautu? Jak její členství ovlivnilo v běhu času její rozvoj a vývoj?

To je pro mě fakt těžká otázka, protože si myslím, že se ty vlivy skládají a ve výsledku jde těžko oddělit, co je co. Myslím si, že jí to v nějaká míře osamostatňuje od nás, od rodičů v tom, že když se jede na dva dny na výpravu, tak skutečně je bez nás a nějak si tam musí sama, s pomocí vedoucích poradit. Někdy to klapne výborně, někdy přijede ve stejným špinavým oblečení jako odjela. Vlastně to ale vnímám tak, že je hrozně důležitý, že tam nejsou ty naše průběžný zásahy, který bychom se neudrželi a udělali. Já bych jí třeba převlíkla (směje se, pozn.aut.) a tady jí ten skaut učí větší míře samostatnosti a nějakýho vědomí „postarat se o sebe“, „postarat se o svoje věci“. Současně je to skupina, která je věkově smíšená, takže ona tam může zažívat to, že je v kolektivu ta starší. Ve škole to tak není, děti tam zůstávají stejně starý (tím, že je v té speciální třídě, tak tam je trochu větší rozptyl roků trochu), ale to, že by ona bylo třeba o osm roků starší než teď nějaké světlušky jinde nezažívá a to mi pro ní přijde taky cenný. Způsob fungování s ostatníma dětma, ale ve věkovým průřezu se ve škole nenaučí.

Na to bych navázala tím, že skaut je z části založený na tom, že se dětem postupně předává zodpovědnost. Jak si tohoto předávání zodpovědnosti všímáš u Gréty?

Já vnímám tu za sebe a úplně nevidím zodpovědnost za ostatní. U té mám pochybnost, že by vůbec šlo. Teď třeba vnímám to na čem jsme se domlouvaly, že by Gréta mohla být jako rangers v kuchyni. To mi přijde výborný, protože si myslím, že ona určitě to, k čemu je v tom oddíle vedená – třeba i někdy vést nějakou hru je pro ní fakt těžký, a že jí to vlastně moc

nejde. Nevím, to si vlastně myslím. Možná je názor lidí v oddíle jinej, ale zvládne to jen s hodně velkou pomocí a podporou. Tak si nejsem moc jistá, jestli se v tu chvíli posouvá, nebo jen jestli splní něco, protože jí pomohlo hodně lidí. Doma jí rodiče pomohly hru vymyslet a připravit a napsat a tam si představuju, že jí někdo pomohl tu hru představit, ukázat a vést. Nevím tedy, jestli se z toho dokáže naučit, a nebo to tak jako zvládne, ale vlastně si z toho moc neodnese. Tím si prostě nejsem jistá.

Jakou máte zkušenost s komunikací s vedením jejího oddílu?

Za mě funguje hrozně dobře ve smyslu, že kdykoliv se ozvem, kdykoliv něco potřebujeme, kdykoliv se na něco chceme zeptat, tak vždycky dostaneme moc hezky odpověď. Je vidět, že nám vedoucí dají čas, je vidět, že se tomu věnujou. Není to tak, že jsme se zase ozvali a oni nám jen něco odepíšu. Vůbec. Cokoli vyjádříme, tak opravdu přijde velmi vstřícná, odpověď. Na stručnou otázku stručnou odpověď, ale pokud je to něco většího, tak vím, že s klidem a jistotou ten čas dostanu.

Někdy mám trochu pocit, že ty vedoucí jsou mladý a jako by se nás trochu bály a teď si nejsem jistá jo, ale buď to je tak, že nám nic nepotřebují říct a nebo jestli mají nějakou míru ostychu a proto nám něco neřeknou. Já má pocit, že ke mně jde z toho oddílu relativně málo informací samo od sebe konkrétně o Grétě. Ke mně jde spousta informací o tom, kdy bude schůzka, jak bude probíhat, atd, to vše je zařízený naprosto dokonale. Konkrétně k Grétce ale pokud něco nevyprovokujeme my, tak k nám nejde hodně informací. A pro mě to je někdy nejistý, jestli to znamená, že je všechno báječný a není o čem mluvit, nebo „nechce se nám s námi o tom mluvit, tak to vyřešíme samy“. A mám pocit, že kdybych chodila a ptala se, tak to budu trochu narušovat a sama pro sebe si to vysvětluju tak, že je to možná kombinace toho, že jednak to funguje tak dobře, že vlastně s námi vedoucí nepotřebují téměř nic řešit a k tomu že možná vzhledem k věku pocít'ujou jistou míru ostychu a jen tak za náma s něčím nepřijdou.

Chtěla by se zeptat na skautské vzdělávání. Zajímalo vás nějak, jak se vzdělávají vedoucí ve vašem oddíle?

Přemýšlím, asi jsme průběžně sbírali nějaký informace, ale systematicky jsme se o to nezajímali. Asi tak.

Tak já navážu otázkou, zda skutečnost, že ve skautském hnutí funguje postupné (a od určité pozice povinné) vzdělávání hrálo roli v tom, že jste skaut zvolili pro vaše dítě?

Asi jsme nezjišťovali, jak je na tom konkrétně oddíl, kam chodí Gréta, ale věděli jsme, že skauti patří mezi ty organizace, které svoje vedoucí nějakým způsobem metodicky vedou a vzdělávají. To určitě byl faktor, který hrál pro. Říkali jsme si, že třeba v samostatně fungujícím turistickým oddílu může být větší šance narazit na vedoucího, kterej bude nějak posunutej, trochu šilenej a dlouho to nikdo nemusí vědět. Zatímco v tom skautu vzdělávání otevírá komunikační kanály a snižuje riziko, že někdo bude dělat něco fakt blbě. A teď nemyslím na nějaká trestný činy, spíš jakože ten oddíl povede blbě. Vzdělávání tohle riziko podle mě snižuje. Takže jo.

Mohla bys přiblížit, jaké máte zkušenosti s posunem napříč věkovými kategoriemi, které tvoří součást skautské výchovné metody?

Jo, tak já myslím, že nejjednodušší to pro ní bylo úplně na začátku, kdy byla malý dítě, o který se i v tom skautu tak trochu pečuje. S příchodem času, kdy se po ní najednou chtělo víc a ona možná třeba si úplně nebyla jistá, co a jak se po ní chce, protože ona prostě věci potřebuje zažívat dýl, aby je teprve začala chápat, tak mám pocit, že tak byly momenty, kdy znejistila. Byla tam i chvíle, kdy jsem s ní na schůzky třeba chodila já. Seděly jsme část na chodbě, protože najednou znejistila a nechtěla tam chodit. Myslím, že to možná právě bylo tohle období, kdy nějak vyrostla. Z venku teda neumím úplně posoudit, jestli to bylo ve chvíli, kdy ten skaut naložil nějaký nárok a nebo ona sama nějak poporostla.

Jí se to tak jako střídá. Má období, kdy je to spíš „jupí skaut“, potom období „no, skaut“ a třeba na tábory se těší vždycky. Ona je spíš obecně taková těšící se. Na nový věci se spíš těší než že by z nich měla obavy.

Teď mi přijde, že si zase hledá místo mezi rangers. Hrozně velkou radost měla z toho, že by na táboře mohla být v kuchyni. Jednak proto, že ráda vaří, pak si asi myslí, že v kuchyni bude Franta, na kterýho se taky těší. A třetí věc je, že najednou získala to místo, kterému ona rozumí. Ví, že ho je schopná dobře naplnit. V kuchyni vařit umí. Pomáhat v ní někomu umí a dělá to ráda. Jakoby z ní spadl nárok na to „čím se má jako rangers stát a třeba tomu není úplně schopná dostát“. V tomhle asi nejvíc vnímám tahle vývojová období.

Taky jsem vnímala moment, kdy jí začali zajímat kluci a v tom oddíle žádný nebyli, takže v tu chvíli trochu ztratila zájem. Ve smyslu, co tam jako s těma holčkama mám dělat, když nemám na koho házet oči a vlastně vím, jak nadšená byla z těch společných výprav s klukama.

Asi je pravda, že od té doby, co není ve světlušácké družině, tak ten oddíl s Grétou hledají nějakou ideální pozici, kam by patřila a cítila se dobře. Není na to jasnej návod a přijde mi, že se fakt oddíl poctivě snaží vymyslet něco, co bude fungovat.

Napadá tě něco dalšího, co souvisí s tím, že vaše dítě chodí do skautského oddílu?

No v základu jsme rádi, že tam Gréta může chodit. Máme dojem, že její potřeby tam jsou fakt brány v potaz. Ten oddíl se jí nesnaží nacpat do nějakýho chlívěčku, ale hledá, co za Gréta potřebuje, ale jak to udělat v kontextu celého oddílu. To je hrozně velký a cenný. Fakt veliký. Je to asi jediná skupina, která s ní jde už od prvního stupně. Ona mezi prvním a druhým stupněm změnila školy, takže to je jediná sociální skupina (kromě rodiny a příbuzných), která s ní jde od dětství, i přes pubertu. Pořád to jde a má to výhled, že by to to šlo i dál. To je asi i víc než jsme doufali. Možná jsme si mysleli, že kolem deseti, dvanácti, třinácti přijde čas, kdy už to dál nepůjde a v tuhle chvíli tam mám nějakou naději, že to ještě nějakou dobu půjde dál a je to dobrý.

Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 6 – Rozhovor s Grétou Komárovou

Přepis rozhovoru

Poznámka: Z důvodu zachování anonymity respondenta byla použita fiktivní jména všech figurujících osob. Otázky výzkumníka jsou v textu zvýrazněny.

Jméno: Gréta Komárová

Věk: 15 let

Škola: druhý stupeň ZŠ

Počet let v oddíle: 7

Ahoj Gréto, nebude ti vadit, když si budu náš rozhovor nahrávat? Potřebovala bych ho pak přepsat do počítače, tak bych si všechno pamatovala.

Nebude.

To jsem ráda. Na začátek bych se tě zeptala, jestli máš po škole nějaký koníčky.

Po škole jedu domu a doma mám koníčky – hraju si s legem, poslouchám videa na mobilu nebo si uklízím.

A chodíš do nějakého kroužku?

Ne.

Fakt nemáš po škole nějaký koníček?

Jo, mám skautky ve čtvrtek.

Aha, tak to jo. A ještě nějaké další?

V pondělí mám babičku Věru a v úterý babičku Mílu.

A nechodíš na nějaké tréninky?

Ted' ne, protože ten Jarďa je v tom, nemocnici. Náš trenér. Nemůže nás trénovat.

Dobře, tak já se budu ptát spíš na toho skauta. Chodíš do skauta ráda nebo nerada?

Ráda.

A co máš nejradší? Schůzky, výpravy nebo tábory v létě?

No, co mám ráda, takže to je výprava, tábor a schůzka jako přes počítač.

To myslíš schůzky teď poslední tři měsíce?

Jo, ty se mi líbily.

Jaká část schůzek je nejlepší?

Nejvíce mě bavilo s těma velkýma. Tam je Amélie, Štěpánka, Klára a tak. Se mi líbilo. Hrály jsme nějaký hry a nějak jsme si ještě popovídaly o něčem.

Máš radši když se hraje hraje společně celý oddíl nebo jen se světluškama?

Společně. Velký i malý.

A jseš ve skautu radši s velkejma nebo malejma?

Oboje.

V jaký jseš teď skautský kategorii? Jak to s nima je?

Tam jsou světlušky, skautky a rangers a já jsem ta rangers.

Co dělají v oddíle rangers?

Třeba připravují nějaký hry a vaří v kuchyni. V Zápotokách to budu dělat, mamka se ptala Anči, že já budu každý den vařit. A pomáhat Frantovi.

A to bys chtěla dělat?

Jo. To je dobrý.

Dobře, ještě by mě zajímalo, co na táborech děláte?

Koupáme se a máme tak takovou houpačku, která říká Hana „hop“ a skočíme do vody. Pak mám ráda, že děláme scénky a pak máma ráda táborak. Velkej oheň.

Aha, a s kým vymýšlíte ty scénky?

My máme skupinky a tam si vymýšlíme různý scénky. To mě baví.

Je něco, co tě na táboře vůbec nebaví?

Třeba nuda, protože když jsem já sama, tak se nudím a nic nedělám. A nebo mě nebaví budíček, protože je v noci budíček a já vyběhnu holinkama. To ranní sbírání.

Takže jsi říkala, že máš ráda skákání, ještě něco tě napadá?

No, to skákání, pak mám ráda pořádek ve stanu.

Jak ten úklid probíhá? Pomáhá ti někdo?

Ne, já sama. Mojí část.

A jak máš ráda hlídky?

Hlídky, no čtvrtá hlídka, nemám ráda čtvrtou. Protože budí tu, rádce dne a dělá budíček a tak. Mám ráda třetí hlídku, protože když někdo je, že někdo nespí, tak zavolám Hanku, aby utěšila.

A co máš ráda na výpravách?

Přírodu, výlety a pak mám ráda takový společný hry.

Když hraje celej oddíl?

No.

A jak to máš s batohem na výpravu?

Doma balím a když to nesu, tak je těžkej, ale když je to ve tmě, tak mám nahoře čelovku a nebo bačkory.

Co je tedy lepší? Výpravy do přírody nebo města?

Příroda je lepší.

S kým ve skautu nejvíc trávíš čas?

S těmi velkýma. S těma mám ráda Niky, protože je to dobrá a chytrá a dělá, že je královna koček.

Ty teď chodíš na schůzky se světluškama a rangers, ale loni si chodila s někým jiným, ne?

Se skautkama. Tam je Kačka Mrázková tak.

A co tam děláte?

Hrajeme třeba hry venku nebo ringo.

Měly jste nějaké úkoly na schůzkách?

Měli jsme to tak, že každý čtvrtek se řeknem, jestli chceme mít nějaký program a my to řeknem, jestli já to udělám. Já jsem udělala nějaký obrázek a oni to mohly překreslit ten obrázek, co jsem já udělala.

To bylo přímo nějaká hra, co jste hrály?

Jo.

Jak probíhá příprava hry, když to máš za úkol?

Já udělám pravidla a s těma pravidlami si to přečtou, co budou dělat a rozdělají se na tři týmy. Z tří týmů musej běhat nebo něco dělat.

A s ty pravidla ti někdo pomáhá vymyslet?

Jo, když tady není máma, tak mi pomáhá táta a když tady není táta, tak mi pomáhá máma.

Chtěla bys něco dělat ve skautu častěji?

Kompot. Tam se podle ovoce trochu rve s ostatníma. A taky nějakou s papírkama.

Baví tě dělat rukodělky?

To nevím, co je.

Jo, to je vyrábění nebo kreslení.

Jo, tak to mě baví.

A jak je to s výletama?

No výlety trošku, protože je tam bláto, prší a musím si vzít pláštěnku a holinky.

Gréto, tvoji bráchové chodí do skautu?

Bráchové choděj do vodního skauta a tam dělaj s loděma, vytáhnou a plavou, koupat se a dělaj hry ve vodě.

Jseš ráda, že je tvůj oddíl holčičí nebo bys někdy chtěla, aby tam chodili i kluci?

Trošku jo. Mám ráda, když jedeme s osmnáckou na výpravu. Je tam Tom od Petry z Mladějova.

Ajo, ty ho znáš od tvoji bývalý paní učitelky, vid'?

Jo, protože jsem chodila do Mladějova do šestý třídy a ta Petra bydlí v Mladějově a dělá dům.

Dobře Gréti, to bude asi všechno. Na závěr se ještě zeptám, jestli chodíš do oddílu ráda a jestli tě napadá něco, co by se dalo zlepšit.

Jo, ráda. No, pravidla, když jsou při schůzkách jsou mobily.

To nemáš ráda?

To mám ráda, ale já když chodíme ven, tak mu musím dát mobil do aktovky.

A ty bys chtěla být na schůzce na mobilu?

No, a nebo když je třeba nějaká hra a nějaký informace potřebuju, tak si vyhledám něco na mobilu.

Dobře, tak děkuju za rozhovor.